

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та
туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних відносин

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

МАГІСТРА

**на тему: ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА БРАЗИЛІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ
ПОСИЛЕННЯ ЇЇ МІЖНАРОДНОГО ВПЛИВУ**

Виконала:

здобувачка вищої освіти 2-го курсу, групи УВ-61
спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії»

ОПП «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії»

Стрібна Анна Ігорівна

Керівник:

канд. екон. наук, доцент,

Чернишова Лариса Олексіївна

Рецензент:

канд. соціол. наук, доцент,

Нікулін В'ячеслав Сергійович

ХАРКІВ – 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА БРАЗИЛІЇ: ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ.....	8
1.1. Основні історичні періоди розвитку зовнішньої політики Бразилії.....	8
1.2. Домінантні чинники та головні тренди формування зовнішньої політики Бразилії на сучасному етапі	18
1.3. Роль міжнародних організацій у зовнішній політиці Бразилії.....	26
Висновки до розділу 1	31
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ВПЛИВУ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ БРАЗИЛІЇ НА ЇЇ МІЖНАРОДНИЙ СТАТУС	33
2.1. Роль Бразилії в міжнародних миротворчих операціях та безпекових ініціативах	33
2.2. Внесок Бразилії у вирішення глобальних проблем	39
2.3. Оцінка міжнародного впливу Бразилії в сучасних геополітичних умовах..	44
Висновки до розділу 2	52
РОЗДІЛ 3. ІНСТРУМЕНТИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ БРАЗИЛІЇ ДЛЯ ПОСИЛЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ВПЛИВУ	54
3.1. «Жорстка сила» Бразилії: ядерна програма і модернізація збройних сил ...	54
3.2. Регіональне лідерство та автономія як основні напрями зовнішньої політики Бразилії.....	62
3.3. Роль дипломатичних ініціатив і культурної дипломатії в просуванні інтересів Бразилії та удосконаленні її зовнішньої політики	65
Висновки до розділу 3	71
ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	78

ВСТУП

Актуальність теми. ХХІ століття поставило перед світом великі виклики і можливості, які мають відчутти нації. Із закінченням холодної війни і, як наслідок, з новим світовим політичним та економічним порядком, міжнародний сценарій більше не є двополяризованим і характеризується багатополярним та глобалізованим середовищем. 1990-ті роки минулого століття вже показали перші сліди нового часу, з великим комерційним відкриттям країн, що супроводжувалося збільшенням циркуляції людей, компаній, інформації та грошей, які почали діяти по всій планеті швидко та чітко.

У цьому сенсі нинішнє століття починає вимагати від урядів та структур міністерств закордонних справ здатності вести переговори та співпрацювати більш інтегровано. У межах Південної Америки Бразилія наполегливо відстоює регіональне лідерство, прагнучи отримати більшу роль у світовому сценарії, однак для досягнення цієї мети необхідно враховувати кілька факторів.

Зосередимо свою увагу на вивченні зовнішньої політики, яку використовували бразильські уряди протягом 21 століття, показуючи міжнародні домовленості, пріоритети, встановлені президентами, складність досягнення статусу регіонального лідера та різноманітні перешкоди, з якими стикається Бразилія у пошуках більшої актуальності у всьому світі.

Претендуючи на почесне місце серед провідних країн світу, Бразилія потребує більш ґрунтовних, глибоких досліджень та аналітичних розглядів не тільки латиноамериканських науковців та дослідників, що призвело б до появи більшої кількості інформації про шляхи формування зовнішньої політики з точки зору молодої країни з великим потенціалом.

Ступень вивченості теми залишається на високому рівні серед бразильських науковців та істориків, що обумовлено традиційним самовизнанням бразильської нації як «особливої», таке самовизнання протягом всієї історії існування держави провокує появу нових досліджень внутрішньо та зовнішньополітичної діяльності країни у пошуках підтвердження особливого статусу країни на регіональній та міжнародній арені.

Серед істориків дослідженням розвитку зовнішньої політики Бразилії займалися А. Черво, Д. Марес, Г. Трінкунас, В. Сеан, А. Ваз.

Серед науковців проблемами формування зовнішньої політики Бразилії та її політики автономії, регіонального лідерства займалися А. Нето, Б. Руїс, Г. Ягуарібе, М. Соарес, К. Моура.

Дослідженням державної політики Бразилії, як основного чинника формування зовнішньої політики країни, займалися А. Маламуд, Т. Вигевані, О. Стюнкель, К. Леманн, А. Лесса.

Серед вітчизняних науковців, які здійснюють дослідження впливу зовнішньої політики на підсилення міжнародного впливу, можна виокремити М. Мальського, Ю. Занько, С. Лебеденко. Українськими науковцями, що досліджували основи зовнішньої політики Бразилії є Н. Шевченко, А. Гриценко, М. Жога, Т. Тимків.

Мета та завдання роботи. Мета кваліфікаційної роботи полягає у визначенні особливостей зовнішньої політики Бразилії та виокремленні інструментів посилення її міжнародного впливу.

У процесі дослідження визначені наступні завдання:

- розглянути основні історичні періоди розвитку зовнішньої політики Бразилії;
- виділити домінантні чинники та головні тренди формування зовнішньої політики Бразилії на сучасному етапі;
- з'ясувати вплив міжнародних організацій на зовнішню політику Бразилії;
- визначити роль Бразилії в міжнародних миротворчих операціях та безпекових ініціативах;
- виокремити внесок Бразилії у вирішення глобальних проблем;
- оцінити міжнародний вплив Бразилії в сучасних геополітичних умовах;
- схарактеризувати ядерну програму та модернізацію збройних сил Бразилії;

– розглянути регіональне лідерство та автономію як основні напрями зовнішньої політики Бразилії;

– окреслити роль дипломатичних ініціатив і культурної дипломатії в просуванні інтересів Бразилії та удосконаленні її зовнішньої політики.

Об'єктом дослідження є зовнішня політика Бразилії.

Предметом дослідження є інструменти зовнішньої політики Бразилії для посилення її міжнародного впливу.

Теоретико-методологічна та інформаційна база дослідження. Методологічну основу роботи становить міждисциплінарний підхід сучасних соціально-гуманітарних досліджень. Для аналізу основних трендів формування зовнішньої політики Бразилії, а також внеску зовнішньої політики Бразилії у вирішення глобальних проблем було використано нормативно-правову базу Бразилії. Дослідження зовнішньої політики Бразилії як інструменту посилення її міжнародного впливу проводилися на основі аналізу міжнародних нормативних та правових актів, документів Бразилії, Міністерства Закордонних справ Бразилії – Ітамарі та глобальних міжнародних організацій, зокрема програм сталого розвитку ООН, довгострокових цілей МЕРКОСУР та УНАСУР. Для визначення пріоритетів зовнішньої політики Бразилії було застосовано метод систематизації. Методи індукції, дедукції, синтезу були застосовані при визначенні ролі та впливу Бразилії в системі міжнародних відносин.

Інформаційна база дослідження складається з нормативно-правових документів Бразилії, аналітичних статей та доповідей вчених-істориків та політологів, довідково-статистичних видань, наукових праць, періодичних видань та ресурсів глобальної мережі Інтернет.

Практичне значення отриманих результатів. Запропоновані теоретичні положення та висновки кваліфікаційної роботи магістра можуть бути використані:

– Харківським національним університетом імені В.Н. Каразіна та іншими закладами вищої освіти у навчальному процесі за програмами

підготовки магістрів спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» при розробці та викладанні дисциплін з міжнародних відносин;

– органами місцевої влади, аналітичними центрами та науковцями з метою визначення особливостей формування зовнішньої політики Бразилії та розробки стратегій взаємодії українських та бразильських суб'єктів господарювання.

Апробація результатів дослідження. Участь у роботі Всеукраїнського науково-практичного круглого столу «Стратегічні напрями зовнішньої політики та дипломатії країн світу» (м. Харків, 21 листопада 2024 р.), тема тез доповідей: «Зовнішня політика Бразилії як інструмент посилення її міжнародного впливу».

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 68 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 87 сторінок, з яких основного тексту 77 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА БРАЗИЛІЇ: ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

1.1. Основні історичні періоди розвитку зовнішньої політики Бразилії

Аналіз історичної парадигми зовнішньої політики Бразилії демонструє взаємозв'язок міжнародних та внутрішньополітичних процесів минулого з міжнародними відносинами сьогодення. Яскравими прикладами дискусії щодо історії зовнішньої політики Бразилії у повному масштабі, а також у її складності є наукові праці бразильських вчених, які тісно пов'язують процеси формування зовнішньої політики Бразилії із внутрішньополітичними процесами в країні [1].

Цей підхід дозволяє розглядати всі відповідні аспекти зовнішньої політики, встановлюючи та пояснюючи логіку та передумови різних позицій різних політичних груп. Велика кількість наукових праць демонструє різноманіття призм через які можна аналізувати розвиток зовнішньої політики, та більша кількість робіт заснована на розподілі зовнішньополітичного досвіду Бразилії на основні історичні періоди.

Аналіз наукової літератури з питань історії та розвитку зовнішньої політики Бразилії демонструє процес розподілу та класифікації історичних періодів розвитку зовнішньої політики країни. Більшість бразильських науковців та істориків поділяє розвиток зовнішньої політики на певні історичні періоди спираючись на політичний устрій, що має вирішальне значення у формуванні зовнішньополітичного курсу країни.

Також, наукова література розділяє періоди формування зовнішньої політики Бразилії зважаючи на становище всієї міжнародної політичної системи, беручи до уваги глобальні трансформаційні процеси, світові війни, кількість та положення акторів міжнародних відносин.

Так, бразильський історик Амадо Луїс Черво пропонує виділити чотири основні парадигми зовнішньої політики Бразилії, також, щоб надати зрозумілість діям різних лідерів:

1. Ліберально-консервативна парадигма (1810-1930 рр.);
2. Парадигма розвитку (1930-1990 рр.);
3. Нормальна або неоліберальна парадигма (1990-2002 рр.);
4. Логістична парадигма (2002-2008) [1].

15 листопада 1889 бразильський військовий та політичний діяч, маршал Бразилії Мануел Деодору да Фонсека скинув імператора Педру II і став першим президентом республіки Бразилія, започаткувавши президентський устрій республіки.

Амадо Луїс Черво описує першу, ліберально-консервативну парадигму, як орієнтовану на національні інтереси розвитку в період з 1810 по 1930 роки, що підпорядковувалася інтересам еліти орієнтуючись на модель поведінки європейського суспільства. Важливий аспект напрямків формування зовнішньої політики Бразилії - це поняття нації та розвитку були об'єднані лише навколо одного суб'єкта – держави – на основі політичних дій, ініційованих урядом Жетулью Варгаса під час двох президентських строків, та роботи Економічної комісії для Латинської Америки та Карибського басейну (ECLAC), що ставила розвиток як основну мету дій держави [1, с. 190].

Черво називає Бразилію нацією з унікальним досвідом у створенні «власного уявлення про роль, яку вона має відігравати у світі» [1]. Історик в своїй науковій праці «Міжнародна вставка: формування бразильських концепцій» розглядає зовнішню політику Бразилії як багатосторонні дії та виділяє чотири історичні періоди:

- 1) внесок Бразилії в побудову післявоєнної міжнародної системи в період між 1944 і 1949 роками;
- 2) спроба зробити внесок у реформування міжнародного порядку в період з 1960-х до 1980-х років;
- 3) розгляд перспективи діяти в системі замість її реформування в період з 1990 по 2002 рр.;
- 4) мета встановлення взаємності між гегемоністськими структурами та країнами, що розвивалися у першій половині [1, с. 193].

Ґрунтуючись на розумінні того, що прагнення до автономії може слугувати компасом зовнішньої політики Бразилії, проведено широкий аналіз цієї концепції у зв'язку з дискусією між впливом президентських режимів та зовнішньополітичною структурою. Більшість теорій погоджуються з тим, що між цими двома елементами існує своєрідний взаємозв'язок. Аналіз демонструє здатність президента приймати рішення і частково модифікувати реальність, здійснюються обмеження соціальними структурами [2].

Дослідження, зосереджені на аналізі осей і основних етапів розвитку зовнішньої політики Бразилії демонструють сформульовані парадигми, які були продуктом стійкої дипломатичної традиції: принципів, що розуміються як частина історичної спадщини країни і фактори нерозривно пов'язані з її поведінкою на міжнародній арені.

У літературі на цю тему в цілому виділяються певні константи, такі як універсальне покликання; прагнення Бразилії стати ключовим гравцем у міжнародній політиці за допомогою принципів багатосторонності, невторчання, відстоювання суверенної рівності держав, також принципів не конфронтації, самовизначення, легалізму та прагматизму [2].

Як стверджує Дейнз [3] розуміння президентського лідерства є фундаментальним для розуміння зовнішньої політики Бразилії. Фактично, прослідковується чіткий контраст між політичним капіталом, вкладеним президентами Коллором де Мело (1990-1992), Кардозу (1995-2002) і Лулою (2003-2010) (зазначаючи той факт, що кожен випадок має свої особливості), і своєрідною інерцією в розвитку зовнішньої політики або нехтуванням, що спостерігалось за режимів Ітамара Франко (1992-1994) та Ділми Русефф (2011-2016).

Наприкінці 19-го та першій половині 20-го сторіччя прибули хвилі іноземних іммігрантів з різних куточків земної кулі, які з часом оселилися в країні та занурилися в і без того дуже множинне соціальне та культурне середовище. Це світогляд зовнішньополітичної еліти, що Бразилія, завдяки своїм континентальним розмірам з точки зору території, населення та ресурсів,

на додаток до своєї унікальності в контексті Латинської Америки, не може змиритися з географічно обмеженою міжнародною позицією. Це означає, що Бразилія вважає себе глобальним актором через свої розміри, а також через те, що її соціальна та культурна формація також є глобальною [4].

Стара держава розвитку, відповідальна за ступінь розвитку, досягнутого з 1930 по 1980 рік, особливо за рахунок додавання раціональності в процес індустріалізації країни, досягає 1980-х років, демонструючи важкі залежності, обумовлені підвищеним самоаналізом: високим ступенем протекціонізму на споживчому ринку, низькою продуктивністю промислових виробничих систем і послуг, грошовою нестабільністю, зовнішньою заборгованістю та економічною стагнацією [5].

Період «кваліфікованого Заходу» характеризувався зближенням Бразилії із західними країнами, але прийняттям тонкої позиції щодо Сполучених Штатів. Нарешті, за президентства Жуана Гуларта та Гейзеля виникла модель «автономного Заходу» з акцентом на різноманітні відносини та самостійну зовнішню політику. Бразилія побачила нові виклики і нові можливості після закінчення холодної війни [6].

У другій половині 20 століття спостерігаються наступні супутні фактори формування зовнішньої політики Бразилії:

1. «Глобалізація» міжнародних відносин, що є наслідком процесу афро-азіатської деколонізації, який почався в 1960-х роках – адже, як приклад, склад ООН змінився з 51 члена в 1945 році до 127 в 1970 році;

2. Індустріалізація бразильської економіки та процес імпортозаміщення та супутнє явище урбанізації та трансформація моделей споживання бразильських громадян;

3. Розквіт образу Бразилії як континентальної країни з глобальними інтересами. Інші фактори порядки, такі як, наприклад, масовізація повітряного транспорту та телекомунікацій, також сприяють поясненню явища в його конкретному історичному контексті [5].

На початку 21-го століття відбулося піднесення лідерської ролі Бразилії на міжнародній арені. У 2003 році в країні відбулося обрання президента Лули да Сілви, який був особливо активним у міжнародній політиці та мав харизму, необхідну для проведення зустрічей та переговорів з найважливішими світовими лідерами. Це було пов'язано з консолідацією в середині Міністерства закордонних справ Бразилії - Ітамараті, очолюваної Чельсо Аморімом і Самуелем Пінейро Гімарайншем. Саме в цей час прослідковується необхідний курс зовнішньої політики для того, щоб дозволити Бразилії стати глобальним гравцем. З іншого боку, зі структурної точки зору, поява БРІКС у поєднанні із занепадом уніполярizmu 1990-х років створила простір, необхідний для припливу нових акторів («піднесення решти»), а також вихід Латинської Америки за межі радарів Сполучених Штатів. Як наслідок, країни Латинської Америки змогли розробити власні регіональні стратегії – особливо ті, що пов'язані з парадигмами пост ліберального/пост гегемоністського регіоналізму - а також свої прагнення на глобальному рівні: у контексті Південної Америки Бразилія відіграла вирішальну роль [6].

Структурні перетворення в багатьох сферах, таких як глобалізація і кризи третього світу, вимагали реформування зовнішньої політики. Адміністрація Фернандо Енріке Кардозу була періодом прагматичного інституціоналізму, який наголошував на економічній лібералізації та багатосторонності. Бразилія послідовно підтримує принципи самовизначення, невтручання, кооперативного націоналізму та мирного вирішення конфліктів [2].

За два терміни перебування на посаді попередник Лули, колишній президент Кардозу (1995-2002), зумів приборкати інфляцію та консолідувати демократію, тим самим забезпечивши Бразилії відносну політичну та економічну стабільність. Однак повільне зростання, високий рівень безробіття та зовнішня вразливість до міжнародних фінансових криз стримали ці досягнення. Так само, з точки зору неоліберально-консервативної коаліції, яка підтримувала адміністрацію Кардозу, скорочення високої соціальної нерівності в Бразилії не було головною метою [2].

Прагнення до автономії стало однією з причин реорганізації МЕРКОСУР у 2003 році. Реорганізація з метою включення більш плюралістичного порядку денного та більшої ролі держави, на додаток до виникнення Південноамериканської спільноти націй (2004 рік) та наступного УНАСУР (2008 року), які були зосереджені на формуванні регіональної інфраструктури та сприянні геополітичній стабільності. Це посилення регіональної ролі Бразилії, її великих інтернаціоналізованих компаній і, в кінцевому рахунку, сприяння стабільності і передбачуваності в регіоні допомогло Бразилії збільшити свій простір для маневру (і легітимності) на міжнародній арені. Зусилля, спрямовані як на розбудову, так і на відновлення регіональних інтеграційних організацій, таких як МЕРКОСУР і УНАСУР, а також на те, щоб стати архітектором IBSA і БРІКС, підтверджують існування цього нового напрямку в міжнародній політичній діяльності Бразилії. Однак, якщо на регіональному рівні Бразилія активно підтримувала свій статус лідера, то на глобальному рівні вона надавала перевагу формуванню нових коаліцій із сильнішими партнерами. Таким чином, регіональний проект, який будувався на хвилі цього нового століття, втрачає силу, в той же час, коли Бразилія втрачає свою позицію в ієрархії міжнародної влади, хоча вона все ще є регіональною державою, враховуючи її матеріальну спроможність порівняно з його сусіди [7, с. 22].

З соціологічної точки зору, самоуявлення Бразилії як глобального гравця – і його наслідки для формування бразильської зовнішньої політики – знаходить коріння в континентальних вимірах країни та її специфіці в контексті Латинської Америки (лузофонський острів на континенті; національна держава, заснована європейським королівським домом). Не менш актуальним для пояснення формування дипломатичної психіки є поліетнічний і полікультурний склад населення Бразилії [6].

Аналіз зовнішньої політики Бразилії у період з 2003 по 2010 рік тісно пов'язаний саме з виміром внутрішньої політики президента Лули на основі існування двох різних коаліцій, центром яких є Бразильська соціал-

демократична партія (PSDB) та Робітнича партія (PT). Протистояння між неоліберально-консервативною коаліцією та коаліцією соціального розвитку викристалізувалося під час адміністрацій Фернандо Енріке Кардозу (1995-2002) та Луїса Інасіу Лули да Сілви (2003-2010). Крім того, вона досягла крайньої поляризації під час адміністрації Ділми Русефф (2011-2016 рр.) [7].

За зростанням міжнародної автономії Бразилії за часів адміністрації Лули послідувала політико-економічна криза, яка призвела до ослаблення цієї врівноважуючої сили в уряді Русефф. Ця криза була позначена переважно політичним походженням, що згубно вплинуло на рух розвитку. Будучи своєрідною периферійною силою реляційного характеру, що реалізується в конкретному історико-географічному контексті, автономія не є постійною і не може розглядатися як постійна ознака бразильської дипломатії. Здатність Бразилії чинити опір, нейтралізувати або протистояти впливу великих держав, особливо американської, змінюється в ході її історії. Досягнення бразильською зовнішньою політикою більшого ступеня автономії з 2003 по 2014 рік було перехідним періодом [3].

3 травня 2016 року Бразилія пережила значну трансформацію своєї політичної системи. Поразка на виборах Робітничої партії (PT), імпічмент і подальше звільнення тодішнього президента Ділми Русефф (2011-2016) та ув'язнення колишнього президента Лули да Сілви (2003-2010), поклав початок виснажливому переходу для країни та політичних сил, які її сформували, від нових прогресивних лівих 21-го століття до консервативної радикалізації її найбільшої останні герої. Народне неприйняття, викликане тимчасовим президентством консервативного конституціоналіста Мішеля Темера (2016-2018), ще більше дискредитувало проміжні структури, які слугували опорою для прогресивізму останніх п'ятнадцяти років, і знеохотило довіру до погіршеної політичної системи, нездатної стримувати наслідки економічної кризи: ВВП країни скоротився на 3,8% у 2015 році та на 3,6% у 2016 році (Бразильський інститут географії та статистики). У виборчому полі більшість обрала зміну курсу з обранням президентом республіки Жаїра Болсонаро

(2019), колишнього капітана армії з реакційними тенденціями в спектрі крайніх правих. Країна була на хвилі глобального популізму вже на зорі третього десятиліття. Потенціал цих змін порушити визначальні елементи політичного режиму (панівні ідеології, цінності та переконання, правила політичної гри та структури влади) запечатав кінець прогресивного циклу першого десятиліття, не посиляючись на лише до падіння урядів, які її персоніфікували, але й до іншого способу здійснення та розуміння влади [8].

Андрес Маламуд, у свою чергу, стверджував, що безгосподарність президента Русефф разом із несприятливими міжнародними умовами створили основу для відступу від традиційних зовнішньої політики Бразилії. Така тенденція посилилася під час дискредитованої адміністрації Темера, що підірвало статус країни на міжнародному рівні. Інші автори, такі як Олівер Стюнкель (2015), Кай Леманн (2017), Алсідес Ваз (2018), а також Амаду Черво та Антоніо Лесса (2014) також стверджують, що на міжнародному полі з прохолодної зовнішньої політики Русефф почався спад активної зовнішньої політики Бразилії, як було легше побачити в південноамериканському регіональному контексті. Тим не менш, вчені залишалися на поверхні, не заглиблюючись у основні корені політичної та економічної кризи, пов'язаної з міжнародною невдачею Бразилії [9].

Бразильська зовнішня політика за часи адміністрації Лули і Кардозу проводилася з абсолютно різних підходів, хоча обидва були спрямовані на посилення глобального впливу країни. Таким чином, у той час як адміністрація Кардозу прагнула головним чином встановити довіру шляхом активної участі в заходах, адміністрація Лули наголошувала на автономії та стратегічному партнерстві для такої діяльності [9].

Щоб підкреслити актуальність зовнішньополітичного курсу за часи президенства Лули, треба зауважити, що проведений аналіз історичної парадигми зовнішньої політики Бразилії демонструє лише три періоди автономізму:

- 1) перший уряд Гетуліо Варгаса з 1930 по 1945 рік;

- 2) незалежна зовнішня політика 1961-1964 років;
- 3) програма відповідального прагматизму з 1974 по 1979 рік під час військового режиму (1964-1985).

Результати політики у 2003-2010 роках призвели до двох контррегемоністських реакцій: з боку США та внутрішніх еліт, які не пов'язані лише із зовнішньою політикою. Бразилія не існує у вакуумі, і здійснення автономної політики впливає на існуючу динаміку соціальних груп і відносин між державами [3].

На міжнародній арені, наступна після суперечливого імпічменту Русефф адміністрація - заявляла, що зробить зовнішню політику менш ідеологічною. Загалом Бразилія зробила акцент на торговельній дипломатії на шкоду геополітичній великій стратегії та зосередилася на зміцненні зв'язків із традиційними партнерами: США, Європою та Японією. Тому адміністрація Темера намагалася активізувати переговори МЕРКОСУР і ЄС, які тягнулися з 1995 року, так і не зумівши їх завершити. У травні 2017 року Бразилія також офіційно подала заявку на вступ до Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Однак адміністрація Темера зіткнулася з опором з боку США розширенню ОЕСР, яка б охопила відразу шість країн, а саме Аргентину, Перу, Хорватію, Болгарію, Румунію і Бразилію [3].

Період «кваліфікованого Заходу» характеризувався зближенням Бразилії із західними країнами, але прийняттям тонкої позиції щодо Сполучених Штатів. Для стратегічно-дипломатичного порядку денного це означало позицію проти мультиполярного режиму. Наближаючись до США, Бразилія змінювала історичні позиції щодо невторчання, багатосторонності, прагматизму та співіснування. Практичними прикладами були підтримка Ізраїлю та перенесення посольства Бразилії в Єрусалим, альянс проти гендерних прав і міграційних пактів, а також опозиція екологічним режимам, пов'язаним з глобальним потеплінням, збереженням і сталим розвитком (Паризька угода та Порядок денний ООН на період до 2030 року). Бразилія підтримала зусилля США послабити Світову організацію торгівлі (СОТ) [5].

Нарешті, за президентства Жуана Гуларта та Гейзеля виникла модель «автономного Заходу» з акцентом на різноманітні відносини та самостійну зовнішню політику. Бразилія побачила нові виклики і нові можливості після закінчення холодної війни. Структурні перетворення в багатьох сферах, таких як глобалізація і кризи третього світу, вимагали реформування зовнішньої політики. Адміністрація Фернандо Енріке Кардозу була періодом прагматичного інституціоналізму, який наголошував на економічній лібералізації та багатосторонності [9].

Девід Марес і Гарольд Трінкунас (2016) стверджують, що існує історична закономірність, згідно з якою Бразилія намагалася піднятися в часи, коли ліберальний міжнародний порядок перебував під значним тиском. Проте менш сприятливе міжнародне середовище та недостатня внутрішня сила завадили Бразилії підвищити свій вплив на міжнародній арені. На їхню думку, слабкі внутрішні інститути, вразливі до економічних і політичних криз, були основною причиною повторюваних невдач. Боргова криза 1980-х років і корупційні скандали 2014 року ілюструють ту інституційну слабкість, яка спричинила внутрішній безлад [2].

Аналіз розвитку зовнішньої політики Федеративної Республіки Бразилія-тісно пов'язаний з хронологією внутрішньополітичних процесів в країні. В цьому контекст, доцільно розглядати історичні періоди розвитку політичного курсу країни, що будуть окреслювати періоди розвитку зовнішньої політики республіки.

Кожен історичний період розвитку зовнішньої політики Бразилії передбачає дебати щодо зовнішньої політики країни, що зосереджені переважно на двох основних моделях: одна модель спрямована на зміцнення міжнародного авторитету через багатосторонність та внутрішні реформи, тоді як інша наголошує на стратегічних альянсах та національному розвитку з автономним підходом. Це свідчить про постійні спроби Бразилії гармонізувати глобальну інтеграцію та збереження – національного суверенітету та автономії у формулюванні.

Зовнішня політика Бразилії стикається зі значними потрясіннями в результаті внутрішніх коаліційних зіткнень і міжнародних трансформацій. Це дебати, які виходять далеко за рамки ідеї успіху чи провалу політики конкретних президентських режимів. Усі уряди намагалися просувати структурні зміни, які відображали коаліції при владі: одні, щоб отримати міжнародну автономію та досягти більш рівноправного суспільства. Як за часи президенства Лули, інші – щоб підтримувати цю політику, як за часи президенства Ділми, а останні два, щоб реформувати державну соціальну політику та змінити Бразилію як проамерикансько-західного союзника – періоди президенства Темеру і Болсонаро. Будь-який перехід призводить до коливань, які позбавляють країну її надійності, довіри, прагматизму, багатосторонності та мирного співіснування.

Пріоритетні напрями формування зовнішньої політики Бразилії змінювалися під впливом як системного контексту, так і президентської харизми та лідерства. Тим не менш, існувала певна закономірність у центральності та амбіціях, у ролі засобу змін і в ролі пояснювального наративу навколо потреб Бразилії у світі.

1.2. Домінантні чинники та головні тренди формування зовнішньої політики Бразилії на сучасному етапі

З початку 21 століття зовнішня політика Бразилії зазнавала трансформувань, які були сформовані внутрішньополітичною боротьбою, нестабільністю світового балансу сил у бік багатополлярності та, як наслідок потребою більш комплексної стратегією державної політики. Бразилія почала ставати активнішим учасником міжнародних відносин, виходячи за межі дискурсивної риторики. Крім того, починають розвиватися добрі відносини з країнами, які отримують цю допомогу, сприяючи співробітництву в інших сферах [10, с. 277-290].

У часи багатополлярності світу формування зовнішньої політики Бразилії стикається зі складними геополітичними реаліями та перешкодами на шляху стратегії розширення глобального впливу та економічної присутності. З іншого боку, Бразилія вважає себе однією з провідних країн Глобального Півдня, країна співпрацює з БРІКС щоб мати право голосу в управлінні світом, а не знаходитись під впливом західних держав. Бразилія демонструє регіональне лідерство, беручи активну участь у таких ініціативах, як Новий банк розвитку та таких організаціях, як МЕРКОСУР, СЕЛАК і БРІКС, підкреслюючи свою прихильність до сталого розвитку та регіональної співпраці.

Трансформації, через які проходить сучасний світ, породжують нові виклики для повсякденних рішень на національному рівні, будь то на державному чи приватному рівні. Глобалізація ринків, фінансові кризи, поява нових акторів, які мають важливу вагу в міжнародних відносинах, серйозні гуманітарні кризи та конкретні загрози світовому миру та безпеці надають нової, ще не повністю визначеної, конфігурації міжнародного порядку. Крім того, зростаючі труднощі міжнародним інституціям у пропонуванні швидких та ефективних відповідей на виклики, з якими ми стикаємося, посилюють складність міжнародного порядку денного та висвітлюють нагальну потребу задуматися над сучасними глобальними проблемами та їхнім впливом на Бразилію [10].

Бразилія здається країною відірваною від можливостей, які може запропонувати світ. Поточні структурні політичні, економічні та соціальні зміни демонструють консолідацію неоліберальної держави, зосередженої на експорті товарів, із втратою політики соціального забезпечення, економічно-стратегічних активів, у хижачькій, нестійкій, неінклюзивній моделі розвитку. Це пов'язано з питанням сприйняття ролі Бразилії у світі як периферійної країни, що не розвивається, і результатом внутрішнього олігархічного пакту [8].

Місце Бразилії у світі більше не є суб'єктом коридорів влади та державних інститутів, а скоріше колективною відповідальністю всіх у пошуку шляхів, що ведуть до миру, процвітання та розвитку. У працях колишнього

канцлера Селсо Лафера зовнішня політика є імперативом, який реагує на перетворення внутрішніх потреб у зовнішні можливості.

Зовнішньополітичні пріоритети встановлюються Президентом Республіки. Щорічно під час Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй у Нью-Йорку Президент Республіки або Міністр закордонних справ виголошує промову, в якій наголошуються актуальні для бразильського уряду теми.

Протягом останніх двох десятиліть зовнішньополітичний курс Бразилії формується згідно з наступними пріоритетами:

1) наголос на регіональній інтеграції (в якій виділяються два основні процеси: процес МЕРКОСУР і процес колишньої Південноамериканської спільноти націй, нині Унасур);

2) зовнішньоторговельні переговори на багатосторонньому рівні (Дохійський раунд, Світова організація торгівлі, вирішення спорів у таких сферах як бавовна, цукор, бензин, експорт літаків);

3) розширення присутності Бразилії в Африці, Азії, Карибському басейні і Східній Європі - шляхом відкриття нових дипломатичних представництв (за останні шість років посольства були відкриті в 18 країнах);

4) реформування формату та складу Ради Безпеки ООН, Бразилія бажає мати вплив на рівні з Індією, Японією та Німеччиною - групою країн з постійним голосом в Раді.

Формування зовнішньої політики Бразилії ґрунтується на статті 4 Федеральної конституції 1988 року, яка визначає у відносинах Бразилії з іншими країнами та багатосторонніми організаціями наступні принципи:

- 1) неутручання;
- 2) самовизначення народів;
- 3) міжнародного співробітництва;
- 4) мирного розв'язання конфліктів [11].

Згідно з Федеральною конституцією 1988 року, зовнішня політика входить у компетенцію федеральної виконавчої влади, і федеральний

законодавчий орган повинен затверджувати міжнародні договори та послів, призначених Президентом Республіки [12].

Спираючись на нормативно-правові документи Бразилії, зовнішня політика країни на сучасному етапі дотримується основних традиційних нормативних передумов:

- 1) пошук автономії та розвитку;
- 2) відданість миру у всьому світі та оцінка шляху переговорів і вирішення суперечок у співіснуванні між членами міжнародного співтовариства.

Наступні нормативні передумови, базуються на ідентичності:

- 1) приналежність до Глобального Півдня;
- 2) регіональне лідерство в Латинській Америці та Карибському басейні;
- 3) західні історичні та культурні передумови з моменту формування бразильської національності [12].

1 січня 2023 року, офіційно, на пост президента Федеративної Республіки Бразилія вступив Луїз Інасіо Лула да Сілва. З приходом до влади нового лідера прослідковуються зміни у бразильській зовнішній політиці. Уряд та зовнішньополітичне відомство Бразилії стикається з викликами та проблемами на сучасному етапі, що пов'язані з напруженістю між такими великими державами як США та КНР, війною в Європі, які, в свою чергу є загрозою світовій політичній та економічній стабільності, та посилюють негативні наслідки пандемії COVID-19 для світової економіки, погіршують ланцюжки постачань, енергопостачання та можуть становити загрозу продовольчій безпеці в регіоні та світі [13].

Протягом останніх двох десятиліть зовнішньополітичний курс Бразилії формується згідно з наступними пріоритетами:

- 1) наголос на регіональній інтеграції (в якій виділяються два основні процеси: процес МЕРКОСУР і процес колишньої Південноамериканської спільноти націй, нині УНАСУР);

2) зовнішньоторговельні переговори на багатосторонньому рівні (Дохійський раунд, Світова організація торгівлі, вирішення спорів у таких сферах як бавовна, цукор, бензин, експорт літаків);

3) розширення присутності Бразилії в Африці, Азії, Карибського басейну і Східної Європи – шляхом відкриття нових дипломатичних представництв (за останні шість років посольства були відкриті в 18 країнах);

4) реформування формату та складу Ради Безпеки ООН, Бразилія бажає мати вплив на рівні з Індією, Японією та Німеччиною – групою країн з постійним місцем в Раді.

Головним завданням зовнішньої політики на сучасному етапі стає «реінтеграція Бразилії» до регіону та світу (*uma reintegração do Brasil na região e no mundo*). На думку діючого уряду – Бразилія повинна відродити свою ідентичність як велика південноамериканська країна, що розвивається, відновити довіру у відносинах з сусідніми державами та активізувати свою міжнародну діяльність як країна з глобальними інтересами. Показовим у цьому контексті був візит Лули да Сілви до Єгипту на 27-му Конференцію учасників Рамочної конвенції ООН щодо змін клімату (COP27) у листопаді 2023 року, куди він вирушив одразу після перемоги на президентських виборах [13, с. 2].

Провідну роль у зовнішній та внутрішній політиці Бразилії на сучасному етапі відіграє екологічна та кліматична дипломатія. Для регіону є надважливим приділяти особливу увагу захисту біорізноманіття, збереженню Амазонки та інших біомів. В контексті цього щодо екологічних питань оголошено план зміцнення Організації Договору про співпрацю в Амазонії для подальшої координації позицій держав, території яких є складовою частиною цього біому: Бразилії, Болівії, Перу, Еквадору, Колумбії, Венесуели, Гаяни, Французької Гвіани та Суринаму. Лула да Сілва запропонував Бразилію як країну – організатора COP-30 у 2025 році [13, с. 3].

В контексті розширення зовнішньополітичних горизонтів за межі регіону Бразилія продовжує політичний діалог на високому рівні з країнами Африки, Азії, Європейського союзу та регіональними сусідами та організаціями.

Африка, в свою чергу, цікавить Бразилію як регіон, що динамічно розвивається й буде велику та вигідну зону вільної торгівлі. У рамках діалогу з африканськими країнами вирішуються спільні проблеми: продовольча безпека, зміна клімату, торгівля та інвестиції, обмін технологіями, зміцнення Південноатлантичної зони миру та співпраці (Zona de Paz e Cooperação do Atlântico Sul) [6].

Стратегія участі в Азійсько-Тихоокеанському регіоні передбачає співпрацю з Китаєм, Індією, Японією та Асоціацією держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), обумовлена пошуком нових галузей співпраці у питаннях, що становлять інтерес для країни, таких як: зміна клімату; захист довкілля; наука, технології та інновації; на додаток до розширення і диверсифікації торгівлі та залучення додаткових інвестицій [13].

Поглиблювання стратегічного партнерства з Європейським Союзом становлять взаємний інтерес у питаннях зміни клімату, цифрові трансформації, соціальна інтеграція та гендерна рівність. Важливим аспектом співпраці з ЄС є розширення і диверсифікація торгівлі та інвестицій. Розвиток MERCOSUR, внутрішньорегіональної та позарегіональної торгівлі зосереджується на лібералізації та спрощенні торгівлі всередині блоку, укладанні збалансованих зовнішніх угод, заохоченні інвестицій, туризму та полегшенні пересування людей і товарів. Бразилія зацікавлене у збалансованій угоді MERCOSUR та Європейського Союзу, яка принесе користь бразильській економіці, як у торгівлі, так і в інвестиціях, і запобігатиме використанню важливої для Бразилії теми захисту довкілля як приводу для протекціонізму [13, с. 3].

Одним із головних трендів формування зовнішньої політики Бразилії є питання прав людини. Розвиток та співпраця у сфері захисту прав людини демонструє залученість Бразилії до головних міжнародних трендів, як відповідального демократичного гравця на міжнародній арені, особливо щодо просування гендерної рівності, боротьби з дискримінацією й насильством за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, боротьби з расизмом і ксенофобією, захисту прав корінних народів [13, с. 2].

Бразилія продовжує позиціонувати себе як миротворця та державу-посередника, заявляючи про готовність співпрацювати в Раді Безпеки ООН та Генеральній Асамблеї ООН в обговореннях щодо запобігання конфліктам, їхнього врегулювання у спосіб переговорів, посередництва, підтримки миру, його розбудови та гуманітарної співпраці. Окрім цього Бразилія планує відігравати активнішу роль у режимі ядерного нерозповсюдження та процесі ядерного роззброєння на тлі геополітичного суперництва, що загострилося, та зростання ядерного чинника у міжнародних відносинах [13, с. 5].

Міністерство закордонних справ, також відоме як Ітамарі, є органом виконавчої влади, в обов'язки якого входить консультування Президента Республіки у формулюванні, виконанні та моніторингу відносин Бразилії з усіма акторами міжнародних відносин. Діяльність Ітамарі охоплює політичні, комерційні, економічні, фінансові, культурні та консульські аспекти зовнішніх відносин. Міністерство виконує класичні завдання дипломатії: представляє, інформує та веде переговори.

Бразилія, яку ще недавно називали «сплячим гігантом», «прокинулася» в геоекономічному і геополітичному сенсі. Про це свідчить багато, що її позиція з ключових проблем світової політики, міцне лідерство в Латинській Америці, участь в роботі Великої двадцятки (G20), підключення до зустрічей Вісімки, все більш широка взаємодія з іншими «висхідними гігантами» в рамках групи БРІКС [14, с. 123].

Головна мета зовнішньої політики Бразилії на сучасному етапі полягає в тому, щоб розширити охоплення регіональної влади Бразилії, паралельно заохочуючи економічних і дипломатичних союзників по всьому світу.

Однак низька чутливість певних груп інтересів до регіональних питань, неприйняття інституційного поглиблення, на додаток до великої важливості, яку уряд приписує глобальним питанням і порядку денному, перешкождали б здійсненню бразильської автономії в її оточенні. На початку 21 століття помітність Бразилії в міжнародній системі стала більш очевидною, багато в

чому завдяки успіхам, досягнутим країною в економічній та політико-дипломатичній сфера [15, с. 42].

Аналіз сучасного стану зовнішньополітичного курсу країни демонструє домінуючі чинники його формування, як заходи, що посилять вплив Бразилії на глобальні проблеми та зміцнять позицію країни на міжнародній арені. Одним із вирішальних факторів є потреба у формуванні більш справедливого та представницького міжнародного порядку.

Бразилія дотримується загальних орієнтирів зовнішньої політики та підтримує економічні, неконфронтаційні відносини з регіоном та міжнародним середовищем. Країна продовжує спиратись на міжнародні режими та багатосторонність у правах людини та навколишньому середовищі. Китай вважається цінним партнером для торгівлі та інвестицій, але дипломатія була позбавлена політичного стратегічного змісту м'якого балансування та реформ. Економічна, стратегічна, дипломатична та технологічна присутність Китаю становила загрозу для інтересів США, а триангуляція США-Бразилія-Китай є одним із найбільш суперечливих аспектів зовнішньої політики. Зараз Китай відіграє набагато більше значення для економіки Бразилії, ніж США, але проамерикансько-західна зовнішня політика та відкрита критика китайського режиму поставили під загрозу партнерство [16, с. 447-467].

У нинішніх умовах можна спостерігати зростання невизначеності та поєднання широкого спектру економічних, соціальних та політичних факторів, що впливають на формування зовнішньополітичного курсу Бразилії. Прагнення до автономії – це наратив, який історично був побудований у термінах спадкоємності Ітамараті та гарантії лояльного дотримання кількох напрямків у зовнішній політиці Бразилії, незалежних від відповідного ідеологічного світогляду діючого уряду країни.

1.3. Роль міжнародних організацій у зовнішній політиці Бразилії

Сьогодні у світі існує великий перелік гострих тем, які стали взаємозалежними, що змушує країни об'єднуватися та створювати міжнародні організації для їх обговорення. Мета міжнародних організацій, яка полягає у наступному – об'єднати зусилля держав, тобто виробити загальну програму дій за рішенням світових проблем і, що особливо важливо, створити умови для її реалізації [17, с. 254].

Порядок денний міжнародних відносин в основному охоплює сфери зовнішньої торгівлі, фінансів і прав людини. Серед тем порядку денного міжнародних відносин, які зараз набувають особливого значення, є роззброєння та нерозповсюдження ядерної зброї, розвиток націй, права жінок, навколишнє середовище тощо [6].

Отже, міжнародні організації, об'єднуючи у своїх рамках економічний, політичний, науковий потенціал різних держав-членів, володіють великими можливостями й можуть здійснювати принциповий вплив на розвиток світової економіки. Тому їх можна визнати стратегічно важливими суб'єктами економічного розвитку. Під стратегією у даному випадку слід розуміти довгостроковий план або напрям розвитку з найважливішими установками, наприклад, з метою подолання несприятливого сьогоденішнього економічного стану й досягнення більш високих параметрів його розвитку [18, с. 419].

Інтеграційні процеси в Америці розпочалися раніше і здійснюються успішніше, ніж в Азії та Африці. Переважна більшість держав регіону вже довгий час була вільною від колоніальної залежності, інтеграція полегшувалась відсутністю серйозних мовних, культурних та конфесійних перешкод: певною цементуючою силою є присутність політичного й економічного впливу США, які хоч і не є членом усіх об'єднань, але є головним торговельним партнером практично для кожної країни регіону [19].

Збільшення впливу міжнародних організацій на міжнародній арені демонструє прогрес у відносинах співпраці, забезпечує стабільність і спокій для розвитку ідей, проектів і бізнесу та стає важливим аспектом формування

зовнішньої політики Бразилії. Існування міжнародних правил сприяє діалогу на користь спільних цілей, спрямованих на просування прогресу людства та зменшення виникнення регіональних або глобальних конфліктів. Можлива відсутність і вихід країни з організацій може призвести до незлічених економічних втрат, на додаток до нематеріальних втрат для нації, порушуючи столітню бразильську традицію учасника в міжнародних організаціях, особливо в часи глобалізації.

Міжнародні організації створюють можливості для Бразилії та впливають на її політику та спосіб її впровадження. Міжнародні організації мають великий і зростаючий вплив на урядові структури в країнах, що розвиваються, і що цей вплив може фактично нав'язати загальну модель у цих країнах. Формуючи міжнародний порядок денний і, отже, впливаючи на внутрішній порядок денний.

У Південній Америці кінець автоматичного зближення Аргентини зі США та відновлення автономної зовнішньої політики Бразилією дозволили започаткувати «стратегічне партнерство» між двома сусідами, кероване прогресивними силами, з метою посилення регіональної інтеграції. Незважаючи на існуючі розбіжності, на тлі зростаючої асиметрії сил між двома сусідами Бразилія і Буенос-Айрес зійшлися в зміцненні МЕРКОСУР. Двостороннє порозуміння заклало основу для появи УНАСУР. Ця регіональна домовленість з акцентом на створення Ради оборони Південної Америки, пов'язана з провалом переговорів про вільну торгівлю, сприяла ослабленню американського впливу на Латинську Америку [6].

Членство Бразилії у міжнародній організації УНАСУР можна розглядати як спробу створити політичну координацію, яка могла б стати центром у світі, який, згідно з баченням бразильського уряду та його партнерів, прямував би до багатопольярної структури. УНАСУР являє собою стратегічне бачення, яке спрямоване на зміцнення власної ідентичності Бразилії.

Пріоритетними напрямками Бразилії в УНАСУР були інтеграція в енергетиці та в галузі оборони, також у сфері охорони здоров'я та боротьби з

наркотиками. УНАСУР продемонструвала свою популярність як організація, що надала якісний консультаційний ресурс та сприяла подоланню політичної кризи, що сталася в Болівії в 2008 році, а також як дебати про розміщення американських військових баз в Колумбії. У квітні 2018 Бразилія та ще шість країн призупинила своє членство в організації.

ALADI є головною регіональною організацією латиноамериканської інтеграції, що надає суттєвості меті, рекомендованій у статті 4, єдиному абзаці Федеральної конституції 1988 року. Вона встановлює правову основу, на якій було сформовано МЕРКОСУР, формалізовану Додатковою економічною угодою № 18. (АСЕ-18) [20].

У 2022 році товарообіг між Бразилією та країнами ALADI досяг 46,3 млрд доларів США (експорт – 29,1 млрд доларів США; імпорт – 17,2 млрд доларів США; позитивне сальдо Бразилії – 11,8 млрд доларів США) [21].

На регіональному рівні Південна Америка була платформою для таких проектів, як Інтеграція регіональної інфраструктури в Південній Америці (IRSA) і Спільний ринок Півдня (MERCOSUR), створення Союзу південноамериканських націй (UNASUR) у 2008 році та Співтовариство держав Латинської Америки та Карибського басейну (CELAC) з 2004 по 2017 рік, командування Бразилії Місією ООН зі стабілізації на Гаїті (MINUSTAH). У глобальному масштабі можна згадати IBSA (Індія, Бразилія, Південна Африка або G3), коаліцію G-20 у Дохському раунді Світової організації торгівлі (COT) і створення BRICS (Бразилія, Росія, Індія, Китай) у 2009 рік [6].

Особливе місце у зовнішній політиці Бразилії належить участі в групі БРІКС, саміти якої є підтвердженням рішучості бразильської сторони підвищувати свій міжнародний імідж і за допомогою країн-гігантів. Успіхи Бразилії з організації нового світового порядку в політиці і економіці очевидні. У світі формується інший порядок і головні проблеми не тільки держави-гегемони, але й нові гіганти «другого ешелону», серед яких Бразилія займає чільне місце. Співвідношення сил наскільки змінилося, що тепер навіть розвинуті країни просять у країн, що розвиваються, в тому числі БРІКС,

допомоги у вирішенні як політичних, так і економічних питань. Даний феномен насправді закономірний. Це є показником впливу БРІКС, у створенні якого Бразилія внесла неоцінений внесок [14, с. 123].

IRSA, MERCOSUR і UNASUR забезпечили основу для співпраці в різних сферах: від охорони здоров'я до освіти, а також безпеки, як це передбачено Радою оборони Південної Америки (SADC). Головування Бразилії у регіональних міжнародних організаціях має потенціал для створення продуктивної інтеграції сформульованою з регіональною державною політикою країни, яка вважається фундаментальною для просування інтеграційного процесу в МЕРКОСУР і Південній Америці в цілому.

Вагомість внесків та співробітництво у міжнародних організаціях дає можливість підняти країну до позиції основного вкладника і, як наслідок, збільшити вплив Бразилії на міжнародній арені. Стосовно ролі міжнародних організацій у зовнішній політиці Бразилії можна виділити низьку критеріїв, які демонструють вплив міжнародних організацій на формування зовнішньої політики країни (табл. 1.1).

Ефективність та вплив дій і програм, які впроваджують міжнародні організації для глобального розвитку, стосуються вимірювання участі Бразилії у досягненні визначених глобальних цілей.

На сучасному етапі автономної зовнішньої політики Бразилії прослідковується курс «стратегічного партнерства» між сусідами, з метою посилення регіональної інтеграції. Незважаючи на існуючі розбіжності, на тлі дедалі більшої асиметрії сил між двома сусідами, Бразилія та Буенос-Айрес об'єдналися у зміцненні МЕРКОСУР. Двостороннє взаєморозуміння заклало основу для появи UNASUR.

Бразилія мала безпосередній вплив на створення великої кількості міжнародних організацій, зокрема Ліги Націй і ООН, звичай цієї країни відкривати сесію Генеральної Асамблеї ООН зберігається і сьогодні. Нині світ перебуває у складному становищі у сфері вирішенні глобальних проблем, що потребує негайних дій. Бразилія приймає активну участь у досягненні кращих

результатів на користь міжнародної співпраці та підтримки миру. Країна приймає участь у вирішенні таких питань, як голод, умови трудових відносин, хвилі міграції, проблеми навколишнього середовища та охорони здоров'я.

Таблиця 1.1

Критерії впливу міжнародних організацій на формування
зовнішньої політики Бразилії

Аналітичний вимір	Критерії
Актуальність міжнародних організацій для розвитку зовнішньої політики Бразилії	Компетентність та продуктивність міжнародних організацій відіграють важливу роль у пріоритетних напрямках зовнішньої політики Бразилії та національному розвитку країни; Компетентність та продуктивність міжнародних організацій відіграють важливу роль у просуванні бразильської зовнішньої торгівлі; Компетентність та продуктивність міжнародних організацій відіграють важливу роль у національній безпеці, мирному вирішенні конфліктів та захисту миру.
Стратегічне планування дій, спрямованих на виконання зобов'язань	Відкрите та комплексне впровадження діяльності Участь бразильців як співробітників в організаційній структурі Сприяння прозорості та співпраці з партнерами Участь у розробці стандартів, процедур та резолюцій Публікація проектної документації
Ефективність дій та програм глобального розвитку	Ефективний розподіл ресурсів Пріоритезація дій, проектів та програм для менш розвинених країн Врахування регіональних та національних потреб бенефіціарів у їхній діяльності Здійснення ефективного керівництва та координації стратегічного розвитку
Економічні потреби для реалізації заходів	Наявність бюджету та ресурсів для міжнародних організацій, необхідних для компетентності та ефективності Постійна потреба у добровільних або надзвичайних внесках для реалізації діяльності

Участь Бразилії в міжнародних організаціях, а також формування за ініціативою країни нових організацій регіонального рівня, сприяє її розвитку, а також розширює можливості для комерційних, наукових і культурних відносин з різними світовими партнерами.

Висновки до розділу 1

Аналіз зовнішньої політики Бразилії у контексті історичної парадигми дозволив виділити основні історичні періоди розвитку зовнішньополітичного курсу країни та зазначити домінантні чинники та головні тренди формування зовнішньої політики Бразилії протягом всієї історії існування держави, а також на сучасному етапі.

Протягом двох століть Бразилія має на меті досягти статусу великої держави та відігравати важливішу роль у ключових сферах, на які претендує нинішній міжнародний порядок: міжнародну безпеку, міжнародну економіку. Прагнення Бразилії отримати більш впливову роль у міжнародній безпеці демонструє запит на отримання постійного місця в Раді Безпеки ООН щодо таких питань, як глобальна торгівля. Сучасний стан країни на міжнародній арені вказує на недостатньо потужні інструменти всередині країни, щоб зайняти провідне місце з іншим великим державам, на відміну, наприклад, від Світової організації торгівлі, де Бразилія відіграє провідну роль.

Аналіз наукових праць з питання розвитку зовнішньої політики Бразилії відображає залежність векторів зовнішньополітичного курсу країни від таких факторів як:

- 1) діючий склад уряду країни з головуванням президента та Міністерства зовнішніх справ;
- 2) діючі глобальні лідери на міжнародній арені;
- 3) актуальне становище міжнародного середовища в цілому.

Історична парадигма розвитку зовнішньої політики Бразилії, також демонструє історичну закономірність: періодично матеріалізуються сприятливі

міжнародні та/або внутрішні умови, які у поєднанні надають лідерам Бразилії можливості щодо досягнення статусу великої держави. Бразилія намагалася підвищити свій статус на міжнародній арені в періоди серйозних викликів міжнародному порядку – після Першої та Другої світових воєн – коли уряд країн вважав, що її внесок жорсткої та м'якої сили матиме зовнішнє значення для цієї глобальної боротьби, та в періоди, коли ліберальний міжнародний порядок здавався відкритим для реформ і перегляду.

Акцент Бразилії на внутрішній політиці, спрямованій на зменшення рівню бідності та соціальної нерівності, надав більшої легітимності та співпраці з південноамериканськими та африканськими країнами. Водночас зосередженість на розвитку та мета зробити глобальне управління більш відповідним поточним змінам у світовому розподілі влади сприяли зближенню з партнерами БРІКС. Спочатку диверсифікація та поглиблення зв'язків із периферійними країнами підвищили міжнародне визнання Бразилії, тим самим розширивши її свободу дій по відношенню до розвинених країн, особливо щодо Сполучених Штатів.

Участь та бажання головувати у регіоні прослідковується у дослідженні позицій Бразилії у міжнародних організаціях. Аналіз міжнародних організацій глобального та регіонального рівня демонструє активну участь Бразилії та велику кількість представництв організацій на території країни. Країна приймає участь у створенні та реформуванні існуючих організацій.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ВПЛИВУ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ БРАЗИЛІЇ НА ЇЇ МІЖНАРОДНИЙ СТАТУС

2.1. Роль Бразилії в міжнародних миротворчих операціях та безпекових ініціативах

Бразилія бере участь у миротворчих операціях з 1930-х років, а в рамках ООН – з 1957 року. Коротка ретроспектива діяльності Бразилії в миротворчих операціях Організації Об'єднаних Націй демонструє участь та роль країни у безпекових ініціативах. Аналіз дозволив визначити віддану участь Бразилії у міжнародних миротворчих операціях шляхом застосування збройних сил за кордоном під егідою міжнародної організації [22].

Крім того, варто зазначити участь країни у двох миротворчих місіях, які проводилися поза межами ООН – у Домініканській Республіці в 1965-66 роках і на кордоні між Еквадором і Перу в 1995-99 роках, а також її участь у Східному Тиморі в 1999 році з дозволу Ради Безпеки ООН.

Перший випадок участі бразильського військового персоналу в ініціативах міжнародних організацій, спрямованих на підтримку миру відбувся на початку 20-го століття, - з присутності офіцера Військово-Морських Сил у Комісії Ліги Націй, яка керувала регіоном Летісія, між 1933-34 роками, і трьох офіцерів, один від флоту, один від військово-повітряних сил і один від армії в Комісії ООН для Балкан, яка діяла в Греції з 1947 по 1951 рік [18].

Капітан фрегата Альберто де Лемос Бастос із військово-морського флоту був призначений урядом Бразилії приєднатися до Комісії Ліги Націй, яка за підтримки близько 150 солдатів, наданих Колумбією, керувала територією, що суперечить цій країні та Перу в регіоні Летіції протягом майже року, з червня 1933 року по травень 1934 року. Солдати, призначені до Комісії, носили знаки розрізнення, які вказували на те, що вони діяли під егідою Ліги Націй. Хоча на той час Бразилія вже не була частиною Ліги, її запросили приєднатися до

Комісії, яка взяла на себе зобов'язання бути посередником у конфлікті та була головною країною Амазонії, кордон якої примикав до проблемної території.

Одночасно з діяльністю Бразилії у Комісії Ліги, що пізніше ознаменують як внесок у підтримку миру, країна активно співпрацювала в зусиллях сприяти миру між Колумбією та Перу. Завдяки посередницьким зусиллям Бразилії, 25.05.1934 року було досягнуто угоди щодо судового розгляду, отже, до закінчення повноважень Комісії Ліги. Того дня, увінчавши дипломатичні зусилля Бразилії, у Ріо-де-Жанейро відбулося святкування Мирного протоколу між Колумбією та Перу під час церемонії під головуванням тимчасового уряду Гетуліо Варгаса [23].

Організація Об'єднаних Націй була структурована таким чином, щоб дозволити Резолюціям Ради Безпеки, підкріпленим Розділами VI і VII її Статуту, легітимізувати дії багатонаціональних військових сил у мирному чи насильницькому вирішенні криз і конфліктів. Засновники ООН передбачили, що новий орган має міжнародну владу та довіру, які дозволять йому вживати заходів і приймати рішення, що виходять далеко за рамки перспективи колективної безпеки Ліги Націй [24].

Перші чотири десятиліття ООН, період, що характеризується холодною війною, продемонстрували, що головна турбота глобальної арени була зосереджена на підтримці стабільності та миру між державами. Велика кількість альянсів, зобов'язань і угод, які пов'язували ядерні наддержави з глобальною системою, а також пам'ять про те, що швидка інтернаціоналізація конфліктів може призвести до глобальних війн, сприяли формулюванню національної та багатонаціональної політики стримувального характеру, спрямованої на підтримку стабільності та привнесення певної нерухомості в глобальну систему. За цих обставин здатність національних внутрішньодержавних груп оскаржувати та кидати виклик визнаній владі була вкрай обмеженою [23].

Важливо підкреслити, що Бразилія є однією з найбільш традиційних країн, які надають військовий персонал до миротворчих місій Організації

Об'єднаних Націй, що в основному є результатом її статусу країни-засновниці Організації та її покликання захищати мир і мирне вирішення конфлікту.

Стосовно зобов'язань, що впливають із статусу члена-засновника ООН, варто пам'ятати, що основною метою цієї Організації, яка міститься в статті 1, пункт 1 її Статуту, є «підтримка міжнародного миру та безпеки», і що, для досягнення цієї мети "всі члени надають Організації Об'єднаних Націй будь-яку допомогу в будь-яких діях, що вживаються нею відповідно до цього Статуту" (стаття 2, пункт 5 Статуту ООН) [19].

Ітамараті, як орган, відповідальний за надання консультацій Президенту Республіки щодо формування зовнішньої політики Бразилії, відповідає за ретельну оцінку того, в яких спостережних місцях і миротворчих силах зацікавлена брати участь країна. Міністерство закордонних справ Бразилії аналізує та визначає сценарії, до яких уряд має надіслати бразильців [25].

Ітамарі уповноважено слідкувати за виконанням функцій згідно з розділом VI або VII Статуту Організації Об'єднаних Націй:

- 1) погодження сторін на місці на присутність місії;
- 2) умови безпеки (існування нерегулярних військ, бандитизм тощо), тип місцевості та клімат (ці змінні безпосередньо впливають на тип та обсяг необхідного обладнання, уніформи та матеріально-технічного забезпечення);
- 3) здатність Збройних Сил (війська, спеціалізовані підрозділи та військові спостерігачі), уряди штатів (поліцейські спостерігачі) та інші органи (особливо спостерігачі за виборами та консультанти) відповідати оперативним вимогам, визначеним ООН;
- 4) наявність правових наслідків та фінансових навантажень, які вимагатимуть запиту додаткових кредитів від Національного Конгресу [26].

Слідкування за даними оперативними та політичними аспектами завадило Бразилії брати участь в будь-якій миротворчій операції та сприяло успішному проведенню цієї участі. Уряд Бразилії дотримується дуже послідовної та виваженої позиції у визначенні операцій, у яких він зацікавлений брати участь, і у виборі персоналу, який він має намір надати в ООН [27, с. 17].

Бразилія справедливо була стурбована інтеграцією миротворчих операцій Організації Об'єднаних Націй, в яких є чітка згода сторін і, якщо можливо, в яких є інші сприятливі елементи, такі як мова, культурна спорідненість та існування з кліматичними та географічними умовами, подібними до цих у Бразилії, щоб забезпечити кращі оперативні результати для ООН і кращі умови безпеки для військових [28].

Бразилія брала участь у 23 миротворчих операціях і двох цивільних місіях Організації Об'єднаних Націй з 1957 року, на додаток до внеску, зробленого в 1990-х роках для формування експертного складу Спеціальної комісії ООН з ліквідації зброї знищення в Іраку (UNSCOM), яка сама по собі не вважається миротворчою місією, а скоріше місією з роззброєння ЮНСКОМ відповідає за інспекцію, нагляд за знищенням і довгостроковий моніторинг іракських програм створення хімічної, біологічної та ракетної зброї з дальністю понад 150 кілометрів відповідно до Резолюції № 687 (1991) від 3/4/91. Не лише UNSCOM, але й Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ) співпрацює з Радою Безпеки для досягнення цілей, викладених у Резолюції [28, с. 214].

На відміну від 1960-х років, коли бразильський внесок передбачав лише переміщення військового персоналу - зокрема, відправку військ для операцій в Єгипті (UNEF I) і надання послуг авіаційної підтримки в Конго (ONUC), - у 1990-х бразильський внесок набув нового імпульсу, оскільки на додаток до переміщення військового персоналу - головним чином через відправку військ для служби в Анголі (UNAVEM III159) і Мозамбіку (ONUMOZ160) - він зробив цивільних осіб і офіцерів поліції доступними для Організації [28].

На додаток до важливого внеску військових контингентів для таких місій, як UNEF I (Східне Медіо), ONUMOZ (Мозамбік) та UNAVEM III (Ангола), які представляють, без сумніву, важливий аспект участі Бразилії у безпекових ініціативах, - країна надала сотні військових спостерігачів, співробітників поліції та Генерального штабу для різних місій, а також спостерігачів за виборами, які спостерігали за виборами в п'яти місіях ООН з 1992 [28].

Окрім надання військових, поліцейських і спостерігачів за виборами, а також персоналу Генерального штабу для миротворчих операцій ООН, Бразилія брала активну участь у дискусіях на цю тему на міжнародних форумах, особливо в Спеціальному комітеті ООН з миротворчих операцій ООН [29].

Що стосується участі військового персоналу в операціях такого характеру, слід зазначити, що центральним органом, який надає найвищий рівень консультацій у процесі прийняття рішень у Бразилії, є Міністерство закордонних справ. Якщо участь обмежена індивідуальною роботою (спостерігачі та персонал Генерального штабу), розгортання є виключною відповідальністю Президента Республіки. Якщо внесок передбачає використання контингенту штатних військ, Національний конгрес шляхом законодавчого указу оформляє дозвіл виконавчої влади на таку участь.

Останніми роками пріоритетом була участь у місіях ООН, які діють у Центральній Америці та португаломовних країнах Африки (PALOP), чії відносини з Бразилією на двосторонньому рівні більшою чи меншою мірою вступили в конфлікт пов'язаний з економічно-фінансовими перешкодами, відсутністю транспорту та дисбалансом торгових балансів. Однак ця позиція не заважала країні, коли того вимагали зовнішньополітичні інтереси, реагувати на запити персоналу для служби в інших сценаріях, що досі робилося лише шляхом надання військових спостерігачів, експертів з питань виборів медичних частин, прохання про передачу військ відхилені [27].

Бразилія брала участь у роботі неофіційної групи країн, що надають війська, відомої як «Друзі швидкого розгортання», яка має на меті допомогти Організації Об'єднаних Націй розвивати потенціал швидкого реагування. Державний міністр закордонних справ, посол Луїс Феліпе Лампрея, взяв участь у другій міністерській зустрічі цього форуму на полях 52-ї ГА ООН, ініціювавши участь Бразилії у вересні 1996 року. Бразилія стверджувала, що група повинна одночасно надавати більшій гласності своїй роботі та гарантувати, що всі її учасники мають змогу ефективно вносити свої ідеї в обговорення. Мета полягає в тому, щоб не дати лише групі країн, як правило,

членам НАТО, вносити робочі пропозиції та запроваджувати курс дій [28, с. 215].

Участь Бразилії в миротворчих операціях ООН можна розділити на два основні періоди:

- 1) період з 1957 по 1967 рр. - характеризується участю в шести операціях, з яких внесок у UNEF I, в Шинаї та секторі Газа;
- 2) період з 1989 року до сьогодні, з більш різноманітною участю, з яких виділяється внесок у UNAVEM III в Анголію.

Ці два періоди відповідають двом моментам найбільшої активності ООН у сфері підтримки міжнародного миру та безпеки: пік «класичних» миротворчих операцій і період миротворчих операцій «другого покоління» [28].

Так зване друге покоління миротворчих операцій, призначених для протидії конфліктам після холодної війни, є багатовимірним, з політичними, гуманітарними, соціальними та економічними компонентами, що вимагає цивільних спеціалістів різного характеру, які працюють разом з військовим персоналом.

На додаток до традиційних завдань моніторингу припинення вогню між залученими ворогуючими угрупованнями, ООН стала відповідальною за виконання ряду положень мирних угод між сторонами, таких як: збір і знищення зброї; нагляд за розквартируванням та демобілізацією колишніх учасників бойових дій; програми просування прав людини; програми допомоги біженцям та внутрішньо переміщеним особам; організація та спостереження за виборами; допомога у відбудові інфраструктури країни; навчання поліцейських сил; і співробітництво з місцевими органами влади для підтримки законності та порядку та для управління державою, якій надається допомога. Основна мета, якої необхідно досягти, полягає в тому, щоб вивести конфліктну державу з хаотичної ситуації насильницького конфлікту до політичного примирення, демократичної консолідації та національної реконструкції [29].

За ініціативою Бразилії в 1986 році було створено Південноатлантичну зону миру та співпраці (ZPCAS або ZOPACAS), яка призвела до резолюції 41/11

Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй, що сприяє регіональному співробітництву та підтримці миру та безпеки в регіоні Південної Атлантики [30]. Зона миру та співробітництва спрямована на запобігання розповсюдженню ядерної зброї та скорочення, а згодом і повну ліквідацію військової присутності країн, що не входять до організації. Члени спільно шукають форми регіональної інтеграції та співпраці, такі як економічне та комерційне, науково-технічне, політичне та дипломатичне співробітництво.

2.2. Внесок зовнішньої політики Бразилії у вирішення глобальних проблем

Початок третього десятиліття 21-го століття підсумував в Порядку денному сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй (ООН) на період до 2030 року численні глобальні виклики. Глобальний план дій, ухвалений у 2015 році, пропонує конкретні заходи для досягнення протягом десяти років більш справедливого, процвітаючого та екологічного світу [24].

Вирішення проблемних питань у сфері захисту прав людини має на меті поліпшити авторитет та позиціонування Бразилії як відповідального демократичного гравця на міжнародній арені.

Однією з характерних рис третьої фази глобалізації з 1974 року була екологічна взаємозалежність країн. Глобалізація спричинила численні наслідки з точки зору екологічної стійкості. У своєму документі «Глобалізація та розвиток» Економічна комісія для Латинської Америки та Карибського басейну (ECLAC) демонструє, що в регіоні основними каналами передачі, що зв'язують глобалізацію та навколишнє середовище, є зміни, зареєстровані в торгівлі, інвестиціях і технологічних потоках. Через те, що протягом багатьох років континент залежав від моделей експлуатації природних ресурсів, експорту та надходження прямих іноземних інвестицій, накопичився тиск, який загрожує його продуктивним процесам і збільшує його екологічну вразливість [1].

У Бразилії діє Міністерство навколишнього середовища та зміни клімату (MMA), що є федеральним міністерством на рівні кабінету в країні. Міністерство являє собою продовження роботи Спеціального секретаріату з питань навколишнього середовища в рамках нині неіснуючого Міністерства внутрішніх справ з 1974 по 1985 рік [31].

Останніми роками Бразилія прийняла низку ініціатив щодо скорочення вирубки лісів, зокрема План дій із запобігання та боротьби з вирубкою в Амазонії (PPCDAM), Фонд Амазонки, Національний план і політика щодо зміни клімату [32].

Ініціативи с питань навколишнього середовища розглядаються як важливі механізми для підтримки ініціатив, які спрямовані на зменшення вирубки лісів і сприяння сталому розвитку в регіоні. Втручання уряду включало, серед інших дій, створення 240 000 км нових охоронних територій в Амазонці в регіонах, де вирубка лісів є найбільш інтенсивною. Як наслідок, за оцінками, за умови ефективного захисту ці території можуть запобігти викиду приблизно 600 мільйонів тонн вуглецю в атмосферу протягом наступного десятиліття [33].

Це досягнення демонструє здатність Бразилії боротися зі своїми внутрішніми викидами шляхом боротьби з вирубкою своїх тропічних лісів. Таким чином, якщо існує механізм у рамках Конвенції ООН про клімат, який визнає та винагороджує скорочення викидів від вирубки лісів, досягнуті країною, що розвивається, такі дії щодо боротьби зі знищенням лісів матимуть шанси на значне розширення.

Щоб зробити свій внесок у захист і суверенітет бразильських юрисдикційних вод, країна зосередила зусилля на Програмі розвитку підводних човнів (PROSUB), яка розширить оперативний потенціал Сил для захисту та збереження Амазонки. Внесок до програми федерального уряду та для координації Морського командування, або PROSUB, створеного в 2008 році, передбачає будівництво промислової інфраструктури для підтримки експлуатації та обслуговування підводних човнів, будівництво звичайних підводних човнів і будівництво першого звичайного бразильського атомного

підводного човна. Підтримувана трьома стовпами: передача технологій, за винятком ядерної галузі, націоналізація обладнання та систем і навчання персоналу, Програма робить життєздатним перший промисловий комплекс і матеріально-технічну підтримку, присвячену *melos navais* з ядерним двигуном у південній півкулі [33].

Прагнення Бразилії до підвищення своєї ролі на міжнародній арені підкреслює вживання заходів у напрямку боротьби з терористичною діяльністю, як з однією з глобальних світових проблем. Вклад у боротьбу з міжнародним тероризмом полягає у трансформації внутрішніх законів країни.

Міжнародна безпека також вимагає стратегічних змін в управлінні нею, спрямованих на перехід від механізмів застосування сили, таких як санкції та втручання, до вирішення конфліктів шляхом переговорів. Усі країни, наприклад, мають право на доступ до ядерних технологій для економічного та мирного використання, не дозволяючи, щоб це було привілеєм небагатьох. Переговори, знову ж таки, мають бути включені як гарантія безпеки. Втручання на основі привілеїв, такі як ті, які, можливо, виходили б від західних загроз Ірану, порушували бачення міжнародної безпеки БРІКС.

Аспекти, зазвичай пов'язані з тероризмом підпадають під дію законодавства Бразилії. Незважаючи на відсутність згадки про «тероризм», Закон 9,034/95 (зі змінами, внесеними Законом 10,217/01), який передбачає попередження та придушення організованої злочинності, можна вважати інструментом боротьби з тероризмом, він дозволяє, наприклад, проникнення агентів у злочинні організації (ст. 2, V) і пом'якшення покарання за співпрацю з правосуддям (ст. 6) [34].

Бразильська розвідувальна система SISBIN, створена Законом 9,883/99 і центральним органом якої є Бразильське розвідувальне агентство -ABIN, з метою запобігання терористичним атакам і перешкоджання їх фінансуванню, розвиває розвідувальну діяльність через свої органи, включаючи міжнародне співробітництво. У разі підозри в терористичному нападі ABIN має повідомити про це свої регіональні органи, які звертаються до компетентних органів.

Федеральна поліція – PF, відповідає за придушення тероризму за допомогою різних засобів, включаючи виявлення підозрілих осередків на національній території. Для захисту потенційних цілей терористів, таких як посольства та консульства. PF діє у координації з Військовою поліцією штатів (ВМ). ААВІН і PF сприяли проведенню семінарів з тероризму, особливо в контексті Латинської Америки [34].

У 2019 році Бразилія почала брати участь у повному обсязі, а не лише як спостерігач, у Міністерській конференції країн півкулі з боротьби з тероризмом. Бразилія уважно стежить за розвитком подій на Близькому Сході, включно з їхнім впливом на ціни на нафту, і знову закликає всі країни до єдності проти тероризму в усіх його формах. Уряди країн, міжнародні організації, інституції знань, фонди та благодійні організації можуть приєднатися до пропозиції [12].

Саміт G20 є завершенням роботи, яку проводить Бразилія, яка головує в групі. Це момент, коли глави держав і урядів затверджують угоди, досягнуті протягом року, і вказують шляхи вирішення глобальних викликів. У Бразилії саміт лідерів G20 запланований на 18 і 19 листопада 2024 року в Ріо-де-Жанейро, за участю лідерів 19 країн-членів, а також Африканського Союзу та Європейського Союзу [35].

Бразилія за останні десятиліття досягла відповідного рівня міжнародної участі, прийнявши на себе велику роль у багатьох сферах глобального управління, включаючи охорону здоров'я. У цьому відношенні Бразилія відіграла переважну роль на міжнародній арені принаймні в чотирьох ситуаціях: у поширенні передового досвіду боротьби з ВІЛ/СНІДом, у розриві патентів на антивірусні препарати, у формулюванні глобальної політики проти паління, а також у формулюванні міжнародного порядку денного громадської охорони здоров'я [36].

Бразилія була першим епіцентром ВІЛ-інфекції в Латинській Америці. З 1982 по 1992 рік кількість інфікованих досягла 300 тис. З ре демократизацією на порядок денний вийшла громадська охорона здоров'я, і в 1988 році була

створена Єдина система охорони здоров'я (SUS), щоб задовольнити вимоги щодо універсалізації базового медичного обслуговування в країні [36, с. 111-114].

У 1996 році бразильський уряд підрахував, що універсалізація та вільний доступ до антивірусних препаратів коштуватимуть Національній скарбниці приблизно 500 мільйонів реалів у 2005 році. Щоб спробувати зменшити цю вартість, бразильська дипломатія почала переговори з фармацевтичними компаніями, відповідальними за патенти на відповідні ліки, з метою їх здешевлення. Після довгих переговорів було вирішено розірвати патенти цих лабораторій, відкривши зону тертя з урядами розвинених країн. Міжнародні патенти суперечили ідеї суспільної користі в законі Бразилії. У більшості випадків простого оголошення про намір бразильського уряду розірвати патенти було достатньо, щоб досягти значного зниження цін. У результаті більшість країн, особливо в Африці, виграли від спритних дій бразильської дипломатії. У наступні роки витрати на ліки різко впадуть [36, с. 111-114].

З початку 1990-х кілька медичних організацій підкреслювали шкоду, яку завдає тютюн та його похідні. У 2003 році Бразилія підписала Угоду про контроль над тютюном, що суперечить інтересам національної тютюнової промисловості. Цей факт додав довіри позиції Бразилії в глобальному порядку денному контролю за шкодою, яку завдають сигарети та їх похідні. Ця ініціатива вирішальним чином відзначила роль Бразилії в глобальному управлінні охороною здоров'я. Нещодавно Бразилія була одним із головних організаторів Декларації міністрів Осло, угоди між вісьмома країнами, яка ставить глобальне здоров'я в центр їхніх відповідних зовнішніх політик [36, с. 111-114].

Цей досвід показує, що Бразилія за останні роки організувалася для підтримки значної глобальної дипломатії у сфері охорони здоров'я.

2.3. Оцінка міжнародного впливу Бразилії в сучасних геополітичних умовах

Бразильська модель міжнародного впливу поглиблює в 21 столітті альянс між державою і суспільством і підвищує рівень інтегрованості у різноманітні сфери та альянси. Дипломатичні дії, зовнішня політика та рух недержавних акторів, які переслідують конкретні інтереси через свої зовнішні ініціативи, складають триногу концепції міжнародної інтеграції.

Закінчення холодної війни та наслідки процесу глобалізації змусили Бразилію пристосуватися до нової міжнародної реальності, вийти з ізоляціонізму та шукати більш відповідну роль у зовнішньому сценарії. Розвиток Бразилії протягом останніх двох десятиліть у поєднанні зі зростаючою залученістю Бразилії до основних міжнародних питань: права людини, програми викорінення голоду, керівництво миротворчою місією ООН на Гаїті, участь як кредитор МВФ, виробництво та розповсюдження біопалива, серед інші підтримуються зовнішньою політикою, спрямованою на все більшу позицію на міжнародній арені [37, с. 38].

Після краху біполярного світового порядку жодна інша країна, поки що, не кинула виклик домінуванню США, як це робили Росія та Китай до 2008 року, коли почалася російсько-грузинська війна. Цей конфлікт став вимушеним конфліктом інтересів Росії з США. В післявоєнну епоху Росія починає перевертати погляди Заходу, оскільки її зростаючий економічний, військовий і політичний вплив впливає на міжнародні справи. Бразилія в цьому контексті виступає новою великою державою на політичній арені.

Зміни політичних режимів та характеру влади протягом 21-го століття породили зміни в поведінці Бразилії у контексті її зовнішньої політики. З 2016 року країна почала швидке виведення основних регіональних інституцій, які були просунуті в період постгегемоністського або постліберального регіоналізму. Уряд Луїс да Сілви завдяки зусиллям його міністра закордонних справ Сельсо Аморіма, видатного вченого та дипломата, задумав велику зовнішньополітичну стратегію, у якій створення та просування системи

регіонального управління було фундаментальним фактором для міжнародної проєкції країни як великої держави на етапі розвитку.

Для Бразилії та її середньострокових цілей, нові міжнародні організації, Unasur та її різноманітні галузеві органи, які вперше були відзначені справді регіональним масштабом, сформували мережу відносин різного порядку, через які можна здійснювати більший політичний вплив у різних питаннях спільного інтересу, що може слугувати основою ефективного лідерства.

Бразилія також активно підтримує співпрацю Південь-Південь, використовуючи своє членство в БРІКС для взаємодії з іншими країнами, що розвиваються, в таких сферах, як передача технологій, освіта та охорона здоров'я. Одним із прикладів є Науково-дослідний центр вакцин БРІКС, створений державами-членами для посилення співпраці та координації в дослідженнях та розробці вакцин. Окрім вирішення глобальних викликів, такі програми допомагають зміцнити позиції Бразилії як лідера у відносинах між Півднем і Півднем та її зобов'язання щодо скорочення розриву між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються.

Зовнішня політична діяльність країн у 21 столітті заснована на принципі взаємності вигод. У сферах торговельних переговорів і міжнародної безпеки, екологічних питань і прав людини принцип взаємності має намір проникнути в старий порядок, правила або системи якого визначалися рішенням передових держав для власної вигоди. Принцип взаємності благ стає компасом та умовою для сприяння більшій рівності між націями.

Таким чином, зрозуміло, чому БРІКС, група, яка представляє інтереси країн, що розвиваються, переслідує три цілі сили: створення нової стратегії міжнародної безпеки, просування правил торгівлі та фінансів, спрямованих на подолання розриву між країнами, і, нарешті, вимога більшої влади в глобальних фінансових органах для того, щоб втілити в життя обидві стратегії.

З новим глобальним порядком, який з'явився протягом останніх кількох десятиліть, Бразилія стала важливим партнером у вирішенні основних питань міжнародного порядку денного. Цей статус був офіційно визнаний Німеччиною

через створення міжурядових консультацій високого рівня, коли в серпні 2015 року президент Русефф прийняла канцлера Меркель у Бразилію для обговорення та зміцнення багатого партнерства в різних сферах: зміна клімату, міжнародна торгівля, наука, технології, інновації, культура, медіа, освіта, міський розвиток та охорона здоров'я. У Латинській Америці такий рівень має лише Бразилія налагоджено співпрацю з Берліном. З Європейським Союзом створено понад 30 робочих груп; Європейські інвестиції становлять, у свою чергу, майже половину загального обсягу іноземних інвестицій, зроблених у Бразилії. У разі екологічних питань наразі важливо, щоб міжнародні переговори проходили за участю Бразилії. Між Німеччиною та Бразилією є численні спільні документи з питань співпраці для сталого розвитку, а інтенсивний обмін на кліматичних конференціях підтверджує взаємні інтереси [36, с. 85-95].

Автономістська течія, яку використовує дипломатія сучасних урядів країни, прагне зробити Бразилію регіональним лідером і використовувати цю позицію, щоб стати глобальною державою. Однією з цілей є інституційна реформа Ради Безпеки ООН, щоб гарантувати постійне місце для країни. З цією метою Бразилія все більше залучається до питань, які вона вважає важливими для балансу міжнародної системи, таких як: права людини, боротьба з тероризмом, економічна стабільність, відстоювання більш справедливих умов торгівлі для всіх країн, особливо найменш розвинених, активна участь у багатосторонніх форумах, G20, IBSA, BRICS та у переговорах щодо екологічного захисту [38, с. 210].

Завдяки високому рівню політичних та економічних реформ Бразилія позиціонує себе як союзник Росії, Китаю та Індії, як майбутніх складових стовпів багатосекторальної світової системи. Уряди Бразилії, що змінювали один одного, прагнули посилити міжнародний вплив і регіональне лідерство в Латинській Америці в рамках багатопольярного світу. У той час як Пекін виступає за більш справедливу глобальну систему, яка відповідає національним інтересам Бразилії, зокрема, у допомозі країнам, що розвиваються, кінцевою

метою Бразилії в рамках БРІКС є реформування глобальних інститутів управління, кидаючи виклик динаміці влади таких структур, як Рада Безпеки ООН та Міжнародний валютний фонд [19, с. 366].

Отже, міжнародні та регіональні організації відображають нові союзи великих держав та гравців на міжнародній арені, вибір союзу вказує на намір Бразилії стати світовим лідером у відновленні прав у країнах, що розвиваються, таких як торгівля та інтелектуальна власність.

Міжнародний вплив Бразилії в сучасних геополітичних умовах залежить від позиції по відношенню до різних країн та залежно від виміру міжнародних відносин, що аналізуються. На економічному рівні, наприклад, Бразилія має важливі вузли в глобальних виробничих мережах своєї економіки. Іншими словами, деякі виробничі ланцюги, присутні в країні, такі як сталеливарна та автомобільна промисловість, інтегровані у виробничі структури світової економіки.

Зовнішня торгівля Бразилії завершила 2023 рік, побивши історичний експортний рекорд: торговельний баланс наблизився до 100 мільярдів доларів США та збільшилася кількість компаній-експортерів. У 2023 році експорт досяг 339,67 мільярда доларів США, що є безпрецедентним результатом для країни, перевищивши показники 2022 року на 17%. Обсяг експорту зріс на 8,7%, а ціни впали на 6,3%. Серед інших факторів цьому вражаючому результату сприяла більша присутність бразильських компаній у зовнішній торгівлі. Загальна кількість фірм-експортерів у 2023 році зросла на 2% і досягла 28,5 тисяч компаній, що також є рекордною кількістю. Основним пунктом призначення бразильської продукції у 2023 році був Китай. Експорт до азіатського гіганта досяг 105,75 мільярда доларів США, що на 16,5% більше, ніж у 2022 році. І вперше в історії зовнішньої торгівлі Бразилії експорт до одного торговельного партнера перевищує 100 мільярдів доларів США [42].

На другому тижні листопада 2024 року торговельний баланс зафіксував позитивне сальдо в розмірі 1,857 млрд доларів США, а товарообіг становив 11,559 млрд доларів США, в результаті експорту на суму 6,708 млрд доларів

США та імпорту в розмірі 4,851 млрд доларів США. За місяць експорт склав 8,619 млрд доларів США, а імпорт – 6,167 млрд доларів США з позитивним сальдо 2,452 млрд доларів США та товарообігом 14,786 млрд доларів США. За рік експорт склав 293,079 млрд доларів США, а імпорт – 227,605 млрд доларів США з позитивним сальдо 65,474 млрд доларів США та товарообігом 520,685 млрд доларів США [39].

Розширення експорту було зумовлене в основному зростанням продажів наступних продуктів: продукти рослинного походження, свіжі або охолоджені (319,3%), несмажена кава (53,7%) та насіння соняшнику, кунжуту, ріпаку, бавовни та інших (557,6%) у сільському господарстві; мідні руди та концентрати (248,5%), нікелеві руди та концентрати (252,6%) та руди та концентрати інших недорогоцінних металів (126,3%) у добувній промисловості; свіжа, охолоджена або заморожена яловичина (36,9%), м'ясо птиці та його їстівні субпродукти, свіжі, охолоджені або заморожені (76,0%) і тютюн, декальфікований або денервований (242,7%) у переробній промисловості [40].

Важливі ринки призначення спричинили збільшення загального обсягу експорту, виділивши зростання обсягу експорту до Океанії (17,2%), Європи (5,2%), Північної Америки (4,9%), Азії (за винятком Близького Сходу) (3,0%), Центральна Америка і Карибський басейн (2,5%), Близький Схід (2,1%) і Південна Америка (0,8%) (рис. 2.1) [41].

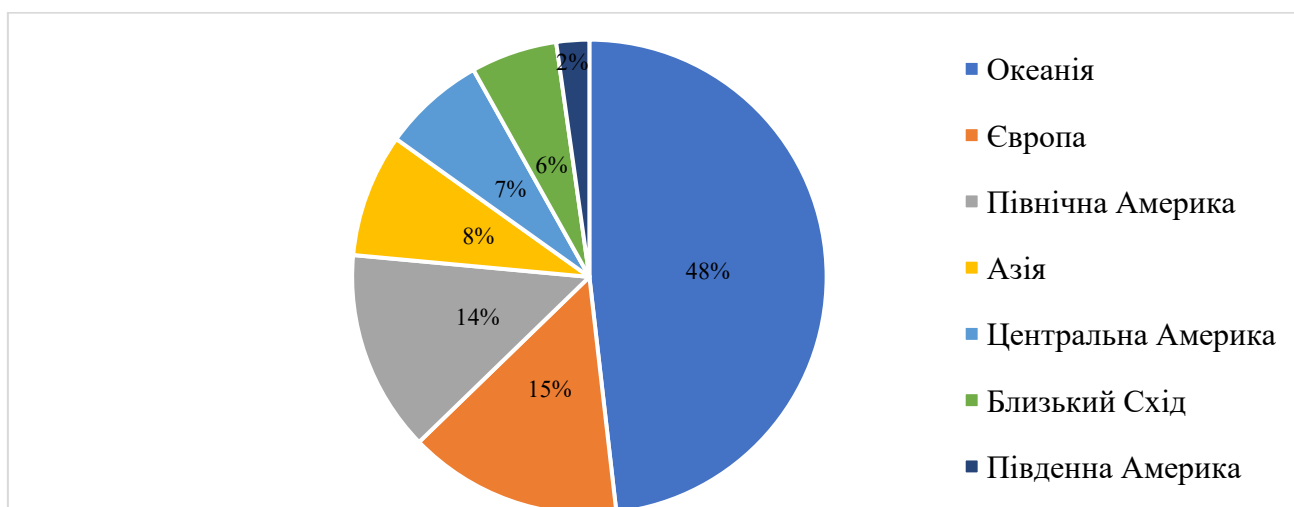

Рис. 2.1. Експорт товарів та послуг Бразилії в різні регіони світу в 2024 р. [41].

Також варто відзначити, що серед країн, куди зросли продажі, був експорт до Аргентини, який збільшився порівняно з 2022 роком і склав 16,72 мільярда доларів США. Для двох інших великих партнерів, США та Європейського Союзу, відбулося падіння на 1,5% та 9,1% відповідно. У той же час закупівлі Бразилії з Європейського Союзу зросли на 2,6% і склали 45,42 мільярда доларів США [42].

Обсяг імпорту зріс на 2,2%. Цей результат став третім останнім зростанням поспіль. По відношенню до всього історичного ряду (на даний момент охоплює 322 місяці), загальний обсяг імпорту досяг 2-го найвищого результату, будучи на -3,6% нижче рекордного рівня, досягнутого у травні 2024 [43].

Географічний розподіл прямих бразильських інвестицій за кордон в 2006 році переміщається з сусідніх регіонів світу: США, Канади, Африки і Європи. Лідирують у тренді великі групи, такі як Vale do Rio Doce та Petrobras, за ними йдуть Gerdau, Embraer, Odebrecht, Itaú, Braskem, Votorantim, Camargo Correia, AmBev та WEG. Експертиза груп вказує на те, що бразильські компанії працюють за кордоном у різних сферах, таких як гірничодобувна промисловість, розвідка, металургія, промисловість та технології [44].

Системна зрілість бразильської економіки століття є найважливішою умовою піднесення Бразилії на міжнародній арені. Зовнішня експансія бразильських компаній стає метою держави і суспільства. Вона полягає у формуванні сильних компаній, здатних засновувати та конкурувати в глобальному масштабі. Умови для розблокування процесу інтернаціоналізації були заохочені президентами Кардозу, який приватизувався в 1990-х роках. Два етапи, внутрішнє зміцнення бізнесу та зовнішня експансія, мали підтримку та ентузіазм з боку бізнесменів та сильних фінансових установ держави, таких як Бразильський банк розвитку (BNDES) та Банк Бразилії.

У контексті впливу міжнародних організацій на зовнішньополітичний курс країни, варто розглянути створення Бразилією потужного інструменту для реалізації інтеграційної політики та стимулювання діяльності бразильських

компаній на субконтиненті – Бразильського банку економічного і соціального розвитку (BNDES). Ще в 2005 році президент BNDES Гвідо Мантега оголосив під час першого раунду консультацій з побудови Південноамериканського стратегічного бачення в Бразилії, що BNDES включив у свою місію цю стратегічну мету, діючи як фінансовий орган для інтеграції в Південній Америці. BNDES має стратегічне положення для фінансування експорту бразильських товарів і послуг і підприємств за участю бразильських компаній у країнах Південної Америки. Таким чином, BNDES виникає і розглядається як інструмент зовнішньої політики Бразилії для отримання влади і впливу в регіоні.

Важливою діяльністю на міжнародному економічному полі є головування Бразилії у G20, що має щорічну ротацію президентства. Бразилія головує у G20 з 1 грудня 2023 року по 30 листопада 2024 року. Спочатку G20 зосереджувалася переважно на загальних макроекономічних питаннях, але розширила свій порядок денний, включивши такі теми, як торгівля, сталий розвиток, охорона здоров'я, сільське господарство, енергетика, навколишнє середовище, зміна клімату та боротьба з корупцією [35].

G20 складається з 19 країн (Аргентина, Австралія, Бразилія, Канада, Китай, Франція, Німеччина, Індія, Індонезія, Італія, Японія, Корея, Мексика, Саудівська Аравія, Південна Африка, Росія, Туреччина, Великобританія та США) та двох регіональних органів: Африканський Союз і Європейський Союз. За даними офіційного сайту самого союзу – на членів G20 припадає близько 85% світового ВВП, понад 75% світової торгівлі та приблизно дві третини населення світу. G20 є ще одним неформальним форумом, БРІКС вимагає для країн, що розвиваються, більшого представництва в багатосторонніх коаліціях, які здійснюють ефективні повноваження щодо прийняття рішень щодо міжнародних фінансів, таких як Світовий банк і МВФ [35].

Проаналізувавши різноманітність зовнішньополітичних інтересів Бразилії, які відображені в широкому та динамічному міжнародному порядку

денному, присутність країни на міжнародній арені має на меті бути універсальною, здатною сприяти збагаченню багатосторонності не лише з точки зору ідей, але й з точки зору вектору дій. Велику роль у цьому контексті відіграє Ітамараті, в компетенцію якого входить розгляд миротворчих операцій як оперативну категорію зовнішньополітичної діяльності, яка має велике значення для міжнародного статусу Бразилії.

Як зазначено у першому розділі роботи – впровадженні зовнішньополітичні зусилля Бразилії спрямовані на врегулювання регіональних і глобальних криз і конфліктів відображають актуальне становище Бразильського зовнішньополітичного курсу. Бразильський досвід дозволяє країні надалі активно сприяти важливому питанню сучасного міжнародного порядку денного, завжди відповідно до своїх інтересів і в міру своїх можливостей. Зовнішня політика Бразилії в XXI столітті керується двома загальними цілями: реалізацією національних інтересів і внеском в реформування міжнародного порядку.

Оцінка впливу зовнішньої політики Бразилії на її міжнародний статус дозволяє виділити основні напрями діяльності, що ґрунтуються на оперативній концепції багатосторонності та взаємності:

а) у сфері міжнародної економіки Бразилія спирається на роботи старої G8 і її заміну G20, першим багатостороннім форумом з прийняття рішень, який об'єднує передові країни та країни, що розвиваються;

б) у сфері міжнародної торгівлі, бразильська дипломатія підпорядковується Угоді про вільну торгівлю, яка увічнює старий порядок; та пропагується розвиненими країнами;

в) у сфері міжнародної безпеки Бразилія наголошує на заміні стратегії насильства, стратегією врегулювання конфліктів шляхом переговорів, задуманою в рамках БРІКС;

г) з точки зору навколишнього середовища позиція Бразилії еволюціонує від жертви до спів відповідальної;

д) зовнішньополітична позиція Бразилії щодо прав людини спирається на практику зіткнення цивілізацій чи ідеологій і підтримує ідею загальної поваги з боку всіх урядів.

Висновки до розділу 2

Концепції зовнішньої політики поширюються від зовнішніх дій урядів держав до практики кордону, що існує між політичними спільнотами. Щоразу, коли зовнішньополітичне рішення сформульоване та виконане, воно демонструє певні соціальні процеси, такі як співпраця, конфлікт, нейтралітет або співіснування. Таким чином, зовнішню політику можна розуміти в контексті урядової діяльності, цілей, ідеології, економічної ситуації, політичних умов, загальної культури нації, а також географічного положення.

Роль Бразилії в міжнародних миротворчих операціях та безпекових ініціативах є вагомим показником рівня залученості Бразилії до участі в міжнародних програмах глобального рівня. Аналіз участі Бразилії в безпекових ініціативах показав, що країна є однією з найбільш традиційних країн, які надають військовий персонал до миротворчих місій Організації Об'єднаних Націй, що в основному є результатом її статусу країни-засновниці Організації та її покликання захищати мир і мирне вирішення конфлікту.

Внесок зовнішньої політики Бразилії у вирішення глобальних проблем, також підтверджує стабільність та актуальність у контексті головних трендів формування зовнішньої політики країни, що історично спираються на мирне співіснування, взаємодопомогу, а також курс до автономії та лідерства у регіоні. Активність програм захисту навколишнього середовища демонструє велику відповідальність, що бере на себе Бразилія стикаючись із серйозними викликами Амазонії. У контексті боротьби із тероризмом, країна модернізує власну систему відповідно до міжнародних вимог. Також, Бразилія робить вагомий внесок у питання охорони здоров'я шляхом поширення передового досвіду боротьби з ВІЛ/СНІДом, резерва патентів на антивірусні препарати,

формулювання глобальної політики проти паління, а також формулювання міжнародного порядку денного громадської охорони здоров'я.

Враховуючи різні інтереси Бразилії, які відображені в широкому та динамічному міжнародному порядку денному, присутність країни на міжнародній арені на сучасному етапі має бути універсальною, здатною сприяти збагаченню багатосторонності не лише з точки зору ідей, але й з точки зору плану дій. У контексті міжнародного впливу – Бразилія розглядає миротворчі операції як оперативну категорію, яка має велике значення для зовнішньої політики країни. Шляхи, пройдені останніми роками, створили критичну масу досвіду, який уряд може використати для консолідації здобутків, досягнутих досі у зовнішньополітичних зусиллях, спрямованих на врегулювання регіональних і глобальних криз і конфліктів.

У сучасних геополітичних умовах, що стають все більш багатополлярними, Бразилія надалі намагається закріпити статус сильної автономної держави, регіонального лідера. Спираючись на неоднозначну позицію щодо світового лідерства. Вступаючи та організовуючи міжнародні організації, що мають на меті підвищення економічної стабільності у регіоні та роблячи акцент на регіональному співробітництві та лідерстві, - Бразилія в той же час має на меті досягнути співробітництво з якомога більшою кількістю регіонів світу, включаючи США та Китай у першу чергу, та роблячи акцент на співробітництво з країнами Африки та Європейського Союзу.

Бразильський досвід дозволяє країні й надалі активно сприяти важливим питанням сучасного міжнародного порядку денного, завжди відповідно до своїх інтересів і в міру своїх можливостей.

РОЗДІЛ 3

ІНСТРУМЕНТИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ БРАЗИЛІЇ ДЛЯ ПОСИЛЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ВПЛИВУ

3.1. «Жорстка сила» Бразилії: ядерна програма і модернізація збройних сил

Аналіз ядерної програми Бразилії з різних теоретичних підходів демонструє важливі відмінності в її спрямованості та цілях. При аналізі напрямів формування зовнішньої політики країни було підкреслено аспекти, сприятливі до демократичних цінностей, поваги до міжнародних норм і самооцінки легітимності перед обличчям громадської думки. Але всупереч цим підходам, які ґрунтуються на нормативних документах країни, перспектива, що ґрунтується на політиці влади, як було зазначено у першому розділі роботи, - впливає на формування таких аспектів державної політики, як реконфігурацію ієрархії міжнародної влади та прагнення нової глобальної влади, що в свою чергу окреслює політичну спрямованість ядерної програми Бразилії та основну мотивацію технічного розвитку атомної енергетики.

На відміну від того, що відбувалося протягом більшої частини її історії, у 21 столітті Бразилія має політичні та економічні умови для здійснення повного контролю над своєю територією. Завдяки економічному прогресу в останні десятиліття між різними регіонами відбувалася повільна і важка – хоча й розумна – інфраструктурна інтеграція. Крім того, демографічна експансія вглиб країни остаточно усунула ризик політичної фрагментації та перетворила сухопутні кордони країни на надбання її національного розвитку та міжнародного приєднання. У цьому контексті варто зазначити, що міжнародне транскордонне співробітництво сьогодні є важливим інструментом сприяння регіональній інтеграції, оскільки воно заохочує створення регіональних суспільних благ і розширення контактів між людьми [36].

Бразилія володіє найбільшою та найпотужнішою армією у Латинській Америці, проте через відсутність реальних зовнішніх загроз вона є країною із одними з найнижчих витрат на військові видатки (у 2019 р. – 2%) [45]. Бразилія

пригальмовує у своєму процесі переозброєння на сучасні технології через політичні рішення, які обґрунтовуються владою тим, що є пріоритетніші статті для витрат державного бюджету.

Основні програми придбання зброї, започатковані під час уряду Лули да Сілви, були збережені протягом розвитку програм формування зовнішньої політики, лише з деякими корективами: програма Gripen-E/F (проект FX-2) для виробництва нових винищувачів FАВ шведського дизайну; Програма ВМС Tamandaré Class (Проект «Будівництво Naval Power Nucleus») консорціумом Águas Azuis під керівництвом німецької Thyssenkrupp і бразильської Embraer Defense & Security для будівництва чотирьох багатоцільових фрегатів; Програма розробки підводних човнів (PROSUB), яка передбачає проектування та будівництво атомного підводного човна (позначення SN-BR) і чотирьох дизель-електричних підводних човнів на базі Scorpène Class; програма розробки та виробництва середнього транспортного літака Embraer C-390 Millennium; і програма ASTROS 2020, в рамках якої розробляється тактична крилата ракета МТС-300 бразильської армії [46].

Основні аспекти характеристики ядерної програми Бразилії були оцінені з огляду на характеристики її внутрішньої політики та характер її зовнішньої політики, а також її ролі як міжнародного актора.

Демократичний перехід, який розпочався в середині 1980-х років, вважається найважливішим прецедентом у переорієнтації атомної програми на мирні цілі з відмовою від завдань дослідження та розробки ядерної зброї. У Латинській Америці демократичний перехід сприяв виникненню загальної моделі відносин із більшим акцентом на динаміці співпраці, ніж на суперечностях та конфліктах. Зміна режиму в Бразилії з 1985 року, як і в інших країнах субрегіону в той період, породила очікування щодо зміни орієнтації її ядерної політики на розвиток невійськового застосування атомної енергії та технологій, пов'язаних з її використанням [46].

Зникнення традиційних доктрин безпеки як осей зовнішньої політики та початок двостороннього ядерного співробітництва між Аргентиною та

Бразилією, схваленого через такі механізми, як Спільні декларації про ядерну політику 1985 (Ігуасу), 1986, 1987 (Вієдма), 1988 (Іперо) і 1990 р., а також Гвадалахарська угода про виключно тихоокеанське використання ядерної енергії (також звану Двосторонньою угодою) 1991 р., допомогли відмовитися від необхідності участі обох країн розробити військові ядерні програми, які б гарантували стратегічний баланс, яким були одержимі військові режими [47, с. 53-62].

Саме з Угодою 1991 року було створено Бразильсько-Аргентинське агентство з контролю та обліку ядерних матеріалів (АВАСС), організація, спеціально призначена для управління та застосування гарантій Спільної системи обліку та контролю ядерних матеріалів. Таким чином, ядерна політика Бразилії була міцно встановлена в рамках міжнародних правил і зобов'язань. З точки зору внутрішньої політики, відмова Бразилії від ядерної зброї була передбачена Конституцією 1988 року, стаття 21 якої відтоді забороняла використання ядерної енергії в цілях, які не є виключно мирними [48, с. 488–559].

Відмову від планів розробки зброї масового знищення можна вважати наслідком зміни самого режиму та нової орієнтації його зовнішньої політики.

Під час наступного періоду демократичної консолідації з 1990-х років Бразилія показала себе як країна, яка дотримується міжнародних стандартів мирного використання ядерної енергії. Її приєднання до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ) у 1997 році стане переломним моментом у напрямку призначення ядерної зброї як центральної мети її політики безпеки під час урядів Фернандо Енріке Кардозу та Луїса Інасіу Лула да Сілва.

Зовнішньополітичні амбіції влади, зосереджені на конкурентній динаміці, демонструють мирні цілі бразильської ядерної програми. Проте нормативні особливості контролю ядерної програми країни вказують на те, що саме політично-стратегічний розрахунок, а не тип режиму, дотримання норм чи

етичних переконань, буде вирішальним для рішень Бразилії щодо загальної орієнтації її політики з цього питання.

Тісний взаємозв'язок між безпекою і промисловим технологічним розвитком, що включає ядерну енергетику, був офіційно визнаний в Стратегії національної оборони як важлива вісь для встановлення умов і матеріальних потреб національної військової потужності. Просування ініціативи з будівництва атомних підводних човнів, найважливішої складової ядерної програми, є прикладом спадкоємності цієї політики.

Після підписання угод про техніко-військове співробітництво між Бразилією та Францією у 2008 році (в яких передача технологій була основоположною), проект першого бразильського атомного підводного човна, відкладений з 1970-х років, був активізований завдяки Програмі розвитку підводних човнів (PROSUB), розпочатій у вересні 2011 року, та створенню державної компанії *Amazônia Azul Tecnologias de Defesa (AMAZUL)* у 2012 році, спрямований на розробку технологій, необхідних для діяльності ВМС і бразильської ядерної програми (*Latin American Security and Defense Network - RESDAL*, 2012). У серпні того ж року, після схвалення Сенату, почалася фаза проектування човнів, завершення якої до 2016 року мало поступитися місцем будівництву першого блоку та його введенню в експлуатацію в період з 2021 по 2025 рік під назвою SN-BR. Програма була частиною великої стратегії, спрямованої на зміцнення військового потенціалу країни та національної оборонної промисловості шляхом збільшення прямих витрат на озброєння та передачу технологій у кожній угоді про закупівлю [48].

У період з 2001-2005 по 2006-2010 роки обсяги прямого імпорту озброєнь значно зросли. Зміцнення військової потужності країни мало бути ознакою її зростаючої здатності впливати на ширший сценарій світової політики та виконувати важливу геостратегічну роль, звідси неоднозначний баланс військового використання ядерної енергії, але в мирних цілях, відповідає принципово політичним цілям.

Розпочата в 1979 році Морська ядерна програма (PMN) охоплює два великі проекти: сферу ядерного паливного циклу та розробку бортової ядерної установки для підводних човнів, яка включає попереднє будівництво наземного прототипу, і лабораторію Geração Nucleoelétrica (LABGENE). Успіх складного процесу збагачення урану за допомогою ультрацентрифугування, технології з високою доданою вартістю, був досягнутий в 1988 році. Базуючись на цій технології, почалась співпраця з Атомною промисловістю Бразилії (INB) і з 2000 року постачання ультрацентрифуги для промислового заводу в Резенде, де виробляється ядерне паливо для електростанцій [49].

Для суспільства ще однією перевагою цієї Програми став запуск Фундаментального каменю бразильського багатоцільового реактора (RMB) у червні 2018 року, який зробить Бразилію самозабезпеченою у виробництві радіоізотопів, що є основним джерелом для виробництва радіофармацевтичних препаратів. Велике значення для лікування захворювань у різних областях медицини, таких як кардіологія, онкологія, гематологія та неврологія. Крім того, RMB може мати багато застосувань, наприклад дослідження в ядерній галузі [49].

На дискурсивному рівні Бразилія змогла уникнути суперечок навколо розвитку інших ядерних програм завдяки самоприписуванню прихильності до міжнародного миру та діалогу, що, як не парадоксально, супроводжувало зміцнення військового потенціалу країни до першого десятиліття 2000-х років.

Бразилія, має 16 886 кілометрів кордону з 10 країнами Південної Америки. Зважаючи на необхідність зміцнення присутності держави в регіоні, бразильська армія створила Інтегровану систему моніторингу кордонів (SISFRON) з подвійною метою підтримки захисту цілісності національної території від зовнішніх загроз і нападів, ізольовано або в координації з установами, проти транскордонної злочинності в рамках Комплексної програми охорони кордону.

Найбільша програма спостереження за наземними кордонами, реалізована на планеті, SISFRON включає придбання та інтеграцію сенсорного обладнання, тактичного зв'язку, захищеної мережі передачі даних, підтримки

прийняття рішень, оперативної підтримки, інженерних робіт та різноманітних додаткових заходів [49].

Щоб забезпечити швидкий і безпечний потік стратегічної інформації в світі, що стає все більш зв'язаним і вразливим до цифрових технологій, була створена Армійська програма стратегічної кібероборони (Prg EE Def Cyber). Цю програму було створено в Бразилії групою організацій, національних і міжнародних, які мають змогу розробляти заходи захисту для своїх комп'ютеризованих систем [49, с. 10-12].

Прикордонна безпека та ситуація Бразилії в новій геополітиці наркотрафіку – це два виклики, які розвиваються на тлі глибоких перетворень у світовій безпеці та обороні. Бразильський уряд розглядає оборону, як один із основних секторів, здатних просувати технології та інновації, збільшувати експорт продукції з вищою доданою вартістю та приносити користь бразильській економіці. Тому, закупаючи військову техніку, країна прагне вживати заходів, щоб стати більш конкурентоспроможною, укладаючи угоди про співпрацю, які забезпечують широке технологічне зростання. У цьому контексті народився проект F-X2, який, виходячи з необхідності переоснащення ВПС Бразилії (FAB) мисливськими літаками, прагне включити важливі технологічні досягнення бразильської оборонно-промислової бази [45, с. 39].

Так само, як у 1980-х роках, коли Бразилія підписала історичне партнерство з Італією в рамках програми АМХ, створивши національний домен або знання для виробництва літаків у категорії реактивних літаків, тепер угода про співпрацю зі Швецією підносить країну до нової аерокосмічної галузі [49].

Сьогодні існує модель одностороннього військового втручання великих держав, зручних коаліцій або через використання посередників, як це видно сьогодні в трагедіях, що вражають Сирію та Україну. Така ситуація є шкідливою для Бразилії, чия поведінка в цьому питанні зберігає акцент на традиційних багатосторонніх організаціях, навіть якщо країна має труднощі з дотриманням своїх фінансових зобов'язань перед ними. Однак у цьому сценарії

з'являється новий простір для регіональних схем забезпечення міжнародної безпеки, як це видно в Азії та Африці, а також як видно з існуючого інтересу в усьому світі до можливостей координації з цього питання UNASUR.

Відбувається глобальна реорганізація виробництва оборонних матеріалів через скорочення європейських бюджетів на закупівлю зброї та збройових технологій. Маючи обмежені можливості продажу на національних ринках, європейські постачальники шукають клієнтів в інших регіонах планети і починають пропонувати цивільні товари та послуги недержавним суб'єктам, іноді навіть переносячи своє виробництво на найбільший сьогодні ринок закупівлі зброї – Азію. Ця зміна посилює конкуренцію між постачальниками і, отже, відкриває можливості для Бразилії вийти на інший рівень постачання військових матеріалів та технологій та обслуговування збройних сил і оборонно-промислового парку. Однак у розпал економічної кризи федеральний уряд має в своєму розпорядженні небагато фінансових інструментів, щоб скористатися цією ситуацією [36, с. 73-83].

Історично склалось так, що збройні сили Бразилії та Міністерство закордонних справ були найбільш впливовими та стабільними інституціями в Бразилії, тому їх роль у процесі становлення стратегічної культури не може бути переоцінена. Військовий корпус – це одна з небагатьох державних структур, що має високий рівень довіри населення, тому погляди та особливості сприйняття військових кіл відбиваються на всьому суспільстві. Водночас високий рівень довіри військовим різко контрастує з низьким рівнем впевненості в доцільності існування політичних інституцій. Таку тенденцію підживлюють постійні корупційні скандали та неефективна економічна політика.

Нові керівні документи з питань оборонної політики в поєднанні з досвідом Гаїті, очікуванням проведення Чемпіонату світу з футболу та Олімпійських ігор, а також придбання нових високовартісних систем озброєння мали два впливи на структуру бразильських збройних сил.

Модернізація Збройних сил Бразилії відбувається головним чином у перегляді процедур планування Збройних Сил із наголосом на централізації оперативного управління військовими контингентами та посиленні координації між силами в процесі консультацій, планування та закупівель. Нова система стратегічного оборонного планування підпорядкувала галузеві плани ВПС, Сухопутних військ і ВМС.

Питання міжнародної безпеки хоча і не мають інституційної підтримки, сприятливої для міжміністерського середовища планування та прийняття рішень - співпраця між міністерствами закордонних справ і оборони, а також між ними та іншими, відбувається реактивним чином і обмежується темами, які представляють особливий інтерес для обох, а не в результаті постійного планування вирішення щоденних проблем, з якими стикається Бразилія. Президентська роль обмежується ритуалами символічного характеру та рішеннями щодо регулярних змін керівних посад у Збройних Силах, якщо не у виняткових кризових ситуаціях. Немає стандартів для моніторингу та прийняття рішень щодо питань безпеки, які регулярно підтримуються кваліфікованою командою [36, с. 85-93].

Аналіз ядерної програми Бразилії підкреслює значущість енергетичного питання, як важливого пункту порядку денного зовнішньої політики Бразилії через зростаючий попит, який створює національна економіка. Окрім сприяння постачанню енергії для промисловості, енергетична дипломатія відіграє відповідну стратегічну роль у географічному середовищі, розводячи історичне суперництво та створюючи основи регіонального інтеграційного проекту, однією з головних цілей якого є гарантування передбачуваного доступу до джерел дешевої енергії. Важливими аспектами енергетичної дипломатії Бразилії в останні десятиліття є просування інтересів бразильського капіталу в регіоні та забезпечення спільного використання природних ресурсів.

3.2. Регіональне лідерство та автономія як основні напрями зовнішньої політики Бразилії

Аналізувати тему намірів Бразилії щодо міжнародної проєкції та регіонального лідерства означає, водночас, аналізувати основи зовнішньої політики, окреслені роботою Міністерства зовнішніх справ та Урядів країни протягом всієї історії. У цьому контексті можна визначити реальність бразильської зовнішньої політики, яка функціонує спираючись на два основних аспекти: перший односторонньо підпорядкований великим державам, а другий прагне автономії, не завжди з незалежним аспектом, для Бразилії по відношенню до великих держав. Ця дихотомія супроводжує всю бразильську зовнішню політику та створює можливості та перешкоди для держави, які є вирішальними для розуміння її поточної реальності та для перевірки можливих основ зовнішньополітичної стратегії, заснованої на передумовах розумної влади.

Автономія характеризується своєю відносністю та багатовимірністю, тобто державу можна розуміти як більш-менш автономну по відношенню до іншої держави, у певній сфері людського життя та в певний історичний період. Протягом багатьох років бразильська дипломатія розробила концепції автономії, які пристосовують її основні характеристики до певного моменту національного та міжнародного політичного життя, щоб надати легітимності зробленим виборам і керувати очікуваннями інших суб'єктів, як внутрішніх, так і зовнішніх [50, с. 43].

Розвиток автономії зовнішньої політики Бразилії є другою за важливістю метою. Саме на основі поєднання цих двох фундаментальних елементів формуються напрями міжнародної політики, визначаються можливості та робиться вибір вектору зовнішньополітичного курсу [51].

Ґрунтуючись на розумінні того, що прагнення до автономії може слугувати компасом зовнішньої політики Бразилії, важливо розглянути регіональне лідерство та автономію як основні напрями зовнішньої політики країни [52].

Найбільш очевидним нюансом, який можна помітити в бразильській зовнішній політиці, - це велике переміщення національної політичної волі між позицією приєднання до гегемонічної влади та пошуком автономії з метою створення власної політичної ідентичності. Прагнення Бразилії до регіонального лідерства та міжнародного впливу можуть ґрунтуватися на більш динамічній перспективі, яка сприяє абсолютним вигодам, а ключові елементи розумної влади можуть бути важливим орієнтиром у побудові постійного, узгодженого та інноваційного підходу до нової міжнародної Бразилії [53].

На регіональному рівні особлива увага з боку бразильського уряду приділяється стратегічному партнерству з Аргентиною, Уругваєм і Парагваєм, зміцненню двосторонніх механізмів та реалізації проєктів, що становлять взаємний інтерес. Бразилія прагне відновлення діяльності Союзу південноамериканських націй (UNASUR) на нових засадах та швидкого повернення до роботи Спільноти держав Латинської Америки та Карибського басейну (CELAC). Регіональна співпраця продовжує бути домінантним чинником формування зовнішньої політики Бразилії, що обумовлює взаємодію та діалог з політичними силами на континенті, відновлення та здатність захищати свої інтереси, робити внесок у регіональний розвиток і стабільність [54].

Бразилія одностайно володіє ресурсами, необхідними для лідерства, враховуючи ширину території, найбільше населення в регіоні, мінеральні багатства та силу економіки. Однак щодо вимоги прийняти роль регіонального лідера іншими країнами, які знаходяться на континенті, Бразилія стикається з інтересами Аргентини, Венесуели, Колумбії та Чилі. Зрозуміло, що більше чи менше схвалення бразильського лідерства відбувається відповідно до ідеологічної орієнтації залучених президентів. Однак під час правління останніх президентів Бразилії це визнання ніколи не було одностайним серед країн Південної Америки [50, с. 37].

Бразилія набирає ваги на міжнародній арені завдяки своїй більшій здатності самостверджуватися, діючи як справжній глобальний актор у різних

сценаріях. Бразилія є країною з середнім рівнем доходу, що розвивається, і має інтереси, відмінні від інтересів існуючих глобальних лідерів. Країна розглядає можливість стратегічного партнерства з такими державами, це підтверджується співробітництвом з Китаєм, Індією, Росією та країнами Південної Африки. Бразиліє є найбільшим партнером Азії в Латинській Америці.

Також, у контексті регіонального лідерства уряд країни стикається з внутрішніми перешкодами. Політичне середовище Бразилії за останні десять років не було спокійним. Процес імпічменту президента Ділми та уряд Темера, що зіткнувся з дуже низькою популярністю та великим національним ідеологічним розколом, змусив обох президентів відсунути аспекти зовнішньої політики на другий план. Протягом цього періоду Міністерство закордонних справ використовувалося більше як артикулятор внутрішньої політики, а не як вектор міжнародної проєкції Бразилії.

На початку цього десятиліття прихід Ділми Русеф на посаду президента (2011-2016) ознаменувався деякими корективами у бразильській зовнішній політиці, наслідки яких включали меншу участь Бразилії в Південній Америці. Поеднання внутрішніх, регіональних і міжнародних умов призвело до нижчої активності Бразилії у питаннях зовнішньої політики в регіональному плані [51, с. 5-20].

Формулювання лідерства, як основи зовнішньої політики серед населення можна також вважати перешкодою. Народ Бразилії відстоює низьку інших пріоритетів. Такі фактори, як соціальна та регіональна нерівність, безробіття, проблеми в державній системі охорони здоров'я, громадському транспорті, політична та приватна корупція, серед багатьох інших аспектів, ускладнюють сприйняття уряду, який проєктує владу ззовні, не маючи базової внутрішньої структури [51, с. 5-20].

Задля того, щоб Бразилія зайняла тверду позицію регіонального лідера в Південній Америці, країні необхідна внутрішня реструктуризація з політичними та адміністративними реформами, які уможливлять національну організацію. Лідерство в такому великому регіоні потребує створення

національної стратегічної політики з чітко встановленими цілями та завданнями в усіх сферах національної влади. Таким чином, якщо прагнення до лідерства перетвориться з одного з напрямів формування зовнішньої політики на конкретизовану національну ідею – вона стане більш можливою.

Також, варто зазначити, що існують ризики певної ізоляції стосовно співпраці з окремими регіонами світу на користь регіонального лідерства та політики автономії. Результатом останніх років бразильської зовнішньої політики, може стати ізоляція, що може зробити з країни «в'язня» міжнародних організацій регіонального рівня - не даючи змогу приділяти певну увагу співробітництву на інших векторах, і не просуватись у формуванні двосторонніх або багатосторонніх угод про вільну торгівлю. Рішення останніх років підкреслюють відносини Південь-Південь, що може слугувати показником політики дистанціювання.

3.3. Роль дипломатичних ініціатив і культурної дипломатії в просуванні інтересів Бразилії та удосконаленні її зовнішньої політики

Протягом всієї історії зовнішньої політики Бразилії прослідковується розвиток оригінальної культурної дипломатії з метою відстоювання своїх економічних і стратегічних інтересів у світі. Починаючи з 1920-х років, Ітамараті відстоював прагматичну культурну політику, зміст і структури якої зазнали значних змін відповідно до періоду, політичного режиму, складу дипломатичного корпусу та різних концепцій його національної ідентичності [55].

Бразильська дипломатія мала фундаментальне значення в процесі інституційного та дискурсивного конструювання образу Бразилії як нації, «вірної миру та переговорним шляхам», яка не бажає вплутуватися у збройні конфлікти. У цьому сенсі підкреслюється історична пристрасть Бразилії до інструментів так званої м'якої сили пов'язаної з переконанням, переговорами та зверненням до діалогу. Такі характеристики дипломатії є відображенням

обмеженої здатності країни приймати участь у конфліктах та суперечках за допомогою військового чи економічного примусу [56].

Виводячи культуру на міжнародну арену, навіть якщо вона не є явищем сучасності, зрозуміло, що держава може використовувати її як механізм зовнішньої політики, основною функцією якого є зближення між народами. Однак культурна проекція не обмежується лише підтримкою культурних питань, оскільки ця унікальна форма культурного зближення між націями відкриває простір для здійснення інших сфер зовнішньої політики. Культурна дипломатія має силу створити середовище для діалогу для реалізації національних проектів на міжнародній арені, особливо щодо іміджу, того, як держава хоче, щоб її бачили інші. Таким чином, держава з цією дипломатичною стратегією зможе проектувати себе, щоб створити гарний міжнародний імідж, і це може відкрити шляхи для нових відносин і проектів [57, с. 61].

Цілі та пріоритети бразильської культурної дипломатії загалом визначені в параграфах 5-16 документу «Бразильська культурна політика за кордоном», підписаного в контексті Тристоронньої угоди. Тристороння угода, підписана в червні 1987 року між міністерствами закордонних справ, освіти та культури, можливо, стала першим кроком у цьому напрямку. Пункт 13 цього документу визначає, що пріоритетними приймальними центрами культурної діяльності Бразилії є Латинська Америка та Африка, потім Сполучені Штати, Європа і, нарешті, Близький Схід та Азія [58, с. 89].

Культурна дипломатія постає як один із найдосконаліших інструментів, здатних зміцнити позиції Бразилії на визначному місці на міжнародній арені, дозволяючи обмін між політичними, економічними та співробітницькими здобутками. Що стосується співпраці, уряд Бразилії має підтримку вищих навчальних закладів, таких як Католицький університет Бразилії, через Pro-Rectorry of Extension (PROEx), що прикладає зусилля щодо розширення угод про співпрацю з іншими країнами та заохочення бакалаврів, аспірантів у дослідження та взаємодія з громадянським суспільством [58, с. 117].

На міжнародному рівні мета полягає в тому, щоб відкрити профіль країни іншим членам міжнародного співтовариства. Щоб досягти цього ідеалу, необхідно визначити міжнародний проект, який за допомогою науки і техніки, людських ресурсів і сили громадян дозволить досягти запропонованих цілей. Узгодженість між національною політикою та міжнародними проектами є визначальним чинником довіри до країни, у тому числі щодо її автономії.

Бренд Бразилії з багатою та різноманітною культурою, яка включає музику, танці, футбол, програму Bolsa Família, програму викорінення дитячої праці та нове пробудження до поширення знань, мистецтва та культури та розвиток громад. Трансформації, що відбулися на міжнародній арені за останні тридцять років, і дебати щодо соціально-економічного розвитку Бразилії нагадують про роль і важливість держави, сценарій, відзначений культурним розмаїттям. Необхідно і важливо розуміти роль, яку відіграє культура в міжнародних відносинах, особливо в дипломатичних відносинах, які ґрунтуються на взаємності, чи то у зв'язку з обміном чи домінуванням, чи у зв'язку з актуальністю комунікабельності [59].

Використання культурної дипломатії як зовнішньополітичного інструменту сприяє визнанню держав через налагодження культурного обміну між країнами, щоб об'єднати цих учасників і, звідти, досягти переваг у комерційних, коопераційних або політичних угодах [60].

Культурна дипломатія Бразилії виступає засобом зменшення асиметрії, яка виникла в результаті глобалізації. Серед основних моментів – необхідність розуміння зростаючого економічного виміру культури та пошуку форм співпраці, які дозволять найбільш вразливим верствам населення, носіям знань, культури та ідентичності, повною мірою користуватися перевагами та багатством інтелектуальної власності. Особливим чином ці сучасні характеристики культури набувають інших рис у контексті країн, що розвиваються, наприклад, Південної Америки. У цьому сенсі міжнародна культурна політика стає одним із основних елементів протистояння міжнародній асиметрії [55, с. 203].

Керівні принципи, сформульовані Конвенцією ЮНЕСКО, розглядаються як фундаментальний інструмент глобального управління в 21 столітті, керують дискурсом легітимізації конфліктів і навіть тієї форми війни, яка, абсурдно, все ще відбувається через поняття зіткнення цивілізацій, культурних конфліктів, які було б причиною збройової промисловості та односторонніх інтервенцій. Ці основні моменти висвітлюють контекст, згідно з яким конфлікти виникають через культурне розмаїття, яке відрізняє нації та блокує відносини між ними. Для бразильських політиків, таких як колишній міністр культури Гілберто Гіл, справжніми винуватцями існуючої асиметрії є обмеження, накладені розвиненими країнами в питаннях інтелектуальної власності, які «обмежують технології та соціальні та культурні права населення» [60].

Крім Міністерства закордонних справ і його агентства з комерційного просування та Президентства Республіки, ще одним важливим урядовим органом, який заслуговує на увагу через його роль у поширенні культури, є Міністерство закордонних справ, через Департамент культури та його підрозділи. Департамент культури є важливим інструментом бразильської дипломатії та виконує різноманітні завдання, які сприяють зближенню Бразилії з іншими націями. По суті, функція Департаменту культури полягає в тому, щоб сприяти поширенню бразильської культури за кордоном і, зокрема, португальської мови, якою розмовляють у Бразилії [61].

Іншою функцією Департаменту культури є координація мережі культурних інститутів і центрів бразильських студій, що існують у світі. Ці інститути, загалом вісім, працюють разом із дипломатичними та консульськими місіями Аргентини, Колумбії, Коста-Ріки, Еквадору, США, Італії, Уругваю та Венесуели. Важливим досягненням Департаменту стало проведення у 2005 році «Року Бразилії у Франції» [61].

Itamaraty, ґрунтуючись на керівних принципах зовнішньої політики, визначених главою виконавчої влади, працює над поширенням бразильської культури за кордоном. З цією метою Міністерство закордонних справ підкреслює унікальність країни через розповсюдження митців у їх

різноманітних аспектах, щоб виявити спорідненість, яка об'єднує країну з іншими народами, і навпаки.

У цьому сенсі через культурну дипломатію Бразилія прагне стимулювати співпрацю та сприяти взаєморозумінню шляхом встановлення довіри між співрозмовниками. Культура пробуджує інтерес націй і наближає їх до нашої країни, стаючи стратегічним інструментом для відкриття ринків і розвитку нових бізнесів [63].

Бразильська культурна дипломатія також працює в постійному пошуку співпраці з важливими акторами в цій галузі. Таким чином, посади за кордоном мають налагоджувати партнерські відносини з університетами, музеями, бібліотеками, пресою та багатьма іншими відповідними зацікавленими сторонами, щоб популяризувати мову, митців, гастрономію, а також створювати академічні обміни між країнами.

Іншим цінним ресурсом бразильської культурної дипломатії є бразильські культурні центри, які пропонують уроки португальської мови, зокрема для бразильських громад за кордоном, щоб зберегти португальську як мову спадщини, та інші заходи, пов'язані з бразильською культурою.

Аналіз ролі Міністерства закордонних справ у впровадженні культурної дипломатії, демонструє великий внесок діяльності, яку здійснює Департамент культури за допомогою бразильських культурних центрів. Діяльність департаменту пов'язана із систематичним навчанням португальською мовою в Бразилії; поширенням бразильської літератури; розповсюдженням інформаційних матеріалів про Бразилію; організацією виставок образотворчого мистецтва та театралізованих шоу; спільним редагуванням та розповсюдженням текстів національних авторів; поширенням класичної та популярної музики; поширенням бразильського кінематографа; лекції, семінари та інші [64].

Згідно з офіційними даними Міністерства культури Бразилії, наразі існує 21 бразильський культурний центр, розподілені таким чином: 12 на американському континенті, 3 на європейському континенті та 6 на

африканському континенті. Нові є в Порто-Принсіпі, Прая, Сан-Томе, Преторії, Панамі та Сан-Домінго. Є ще 3 на етапі встановлення: Ділі, Гватемала та Туніс [64].

Важливою ланкою культурної дипломатії, як інструмента підвищення міжнародного впливу Бразилії є її спортивна дипломатія, а саме - футбольна, створена урядом Луїса Інасіу Лули да Сілви, вона є основною концепцією ідеології, що присутня у спортивній дипломатії країни, враховуючи, що бразильський футбол є одночасно створенням національної ідентичності Бразилії та її різнобічної натуралізації як розвиваючої у світі. Перша участь бразильської команди в Олімпійських іграх відбулася 1952 року в Гельсінкі, та вже у 1958 році Бразильський футбол став одним із найкращих у світі, коли «Селесао» вперше виграла Чемпіонат світу [65].

Спорт став є одним із символів Бразилії та невід'ємною частиною її культури [66]. Важливим внеском у становище Бразилії на міжнародній арені стали дві найважливіші події у світі спорту, які мала честь провести країна на своїй території: Чемпіонат світу з футболу 2012 року та Олімпійські ігри у Ріо у 2016 році. Державна політика Бразилія завдяки цим подіям була спрямована на залучення більшої кількості іноземних туристів, впровадження та розбудову гідної інфраструктури, робіт та заходів, відповідної міської мобільності, метро, аеропортів, портів, серед інших удосконалень та демократизації спорту.

Культурна дипломатія Бразилії включає в себе просування шоу та презентацій бразильських митців з найрізноманітніших областей. Тут також постає роль дипломатів, які знаходяться на посадах, щоб визначити бразильські культурні прояви, які найбільше викликають цікавість країни, в якій вони розміщені, щоб разом із Державним секретаріатом будувати культурні проекти [67, с. 140-165].

Культурна дипломатія є цінним інструментом об'єднання людей і відіграє важливу роль, у тому числі в комерційному просуванні країни. Саме через культуру громадяни ідентифікують себе як бразильці, а також через культуру світ починає більше цікавитися країною. Бразилії вдалося побудувати імідж

пошуку консенсусу, мирного вирішення суперечок і невтручання як завдяки блискучій діяльності дипломатії, так і через розвиток культурної політики навіть тому, що до середини 20-го століття в структурі державного управління не було органів з цією специфічною функцією, яка показала світові дружню країну, готову до діалогу з усіма [68, с. 122].

Бразильська дипломатична культура багата і є джерелом величезної порівняльної переваги Бразилії в міжнародній системі. Роздуми про стратегію бразильської зовнішньої політики в останнє десятиліття – це більше, ніж просто аналіз реальних фактів, а переосмислення теорій міжнародних відносин і того, як держави, головні актори на міжнародній арені, адаптували свої дії для досягнення їхніх політичних, економічних, а також військових цілей. У цьому сенсі контекстуалізація появи «м'якої сили» є, окрім необхідності, теоретичним та історичним обов'язком, який має на меті зрозуміти еволюцію міжнародних відносин після закінчення холодної війни.

Висновки до розділу 3

Аналізуючи інструменти зовнішньої політики Бразилії, що посилюють її міжнародний вплив значно виділяється урядова програма щодо регіонального лідерства та автономії Бразилії, які в свою чергу вже встигли укоренитись у риториці зовнішньополітичних цілей та стати традиційними цінностями у визначенні майбутніх векторів співпраці з країнами на міжнародній арені.

З метою впровадження провідної ланки в Південній Америці Бразилія бере за основу зовнішньополітичного курсу регіональне лідерство та автономію, разом з цим зобов'язання очолити розбудову автономного політичного, економічного простору та простору безпеки, а також прагнення зовнішньої проекції через такі види співпраці як Південь-Південь зі своїми сусідами.

Протягом існування незалежної республіки риси консенсусного, кооперативного, підприємницького, структурного та розподільного, а також

інтелектуального та нормативного лідерства були очевидними в рамках МЕРКОСУР і УНАСУР, а також у посередництві криз, дипломатичній політиці, у проектуванні ідей та цінностей, які підтримували будівництво регіональних проектів та інтернаціоналізацію бразильського капіталу. У періоди внутрішньої нестабільності та зміни зовнішніх умов, політика Бразилії щодо регіону характеризувалася слідами спадкоємності, хоча й з меншою активністю.

Також, у процесі аналізу ролі дипломатичних ініціатив і культурної дипломатії в просуванні інтересів Бразилії та удосконаленні її зовнішньої політики підкреслено важливість культурної дипломатії, що є цінним інструментом об'єднання людей і відіграє важливу роль, у міжнародному впливі країни.

ВИСНОВКИ

Аналіз зовнішньої політики Бразилії, як інструменту посилення міжнародного впливу країни дозволив виокремити наступні результати:

1. Історична парадигма зовнішньої політики Бразилії демонструє взаємозв'язок міжнародних та внутрішньополітичних процесів минулого з міжнародними відносинами сьогодення: періодично матеріалізуються сприятливі міжнародні та/або внутрішні умови, які у поєднанні надають лідерам Бразилії можливості щодо досягнення статусу великої держави;

2. За результатами аналізу домінантних чинників та головних трендів формування зовнішньої політики Бразилії на сучасному етапі виділено 4 пріоритетні аспекти:

1) наголос на регіональній інтеграції (в якій виділяються два основні процеси: процес МЕРКОСУР і процес колишньої Південноамериканської спільноти націй, нині УНАСУР);

2) зовнішньоторговельні переговори на багатосторонньому рівні (Дохійський раунд, Світова організація торгівлі, вирішення спорів у таких сферах як бавовна, цукор, бензин, експорт літаків);

3) розширення присутності Бразилії в Африці, Азії, Карибського басейну і Східної Європи - шляхом відкриття нових дипломатичних представництв (за останні шість років посольства були відкриті в 18 країнах);

4) реформування формату та складу Ради Безпеки ООН, Бразилія бажає мати вплив на рівні з Індією, Японією та Німеччиною - групою країн з постійним місцем в Раді;

3. На основі визначення ролі міжнародних організацій у зовнішній політиці Бразилії, окреслено наступні тенденції: прогрес у відносинах співпраці, забезпечення стабільності та спокою для розвитку ідей, проектів і бізнесу, високий рівень впливу на формування зовнішньої політики Бразилії. За результатами дослідження визначено критерії впливу міжнародних організацій на формування зовнішньої політики Бразилії: актуальність міжнародних

організацій для розвитку зовнішньої політики Бразилії, стратегічне планування дій, ефективність дій;

4. У результаті дослідження участі Бразилії в безпекових ініціативах встановлена безпрецедентна роль Бразилії в міжнародних миротворчих операціях та безпекових ініціативах, що впливають із статусу члена-засновника ООН та керуються діяльністю Міністерства закордонних справ Бразилії згідно з розділом VI або VII Статуту Організації Об'єднаних Націй: погодження сторін на місці на присутність місії; умови безпеки (існування нерегулярних військ, бандитизм тощо), тип місцевості та клімат (ці змінні безпосередньо впливають на тип та обсяг необхідного обладнання, уніформи та матеріально-технічного забезпечення); здатність Збройних Сил (війська, спеціалізовані підрозділи та військові спостерігачі), урядів штатів (поліцейські спостерігачі) та інших органів (особливо спостерігачі за виборами та консультанти) відповідати оперативним вимогам, визначеним ООН; наявність правових наслідків та фінансових навантажень, які вимагатимуть запиту додаткових кредитів від Національного Конгресу.

Роль Бразилії в міжнародних миротворчих операціях та безпекових ініціативах є вагомим показником рівня залученості Бразилії до участі в міжнародних програмах глобального рівня. Аналіз участі Бразилії в безпекових ініціативах показав, що країна є однією з найбільш традиційних країн, які надають військовий персонал до миротворчих місій Організації Об'єднаних Націй, що в основному є результатом її статусу країни-засновниці Організації та її покликання захищати мир і мирне вирішення конфлікту;

5. За результатами дослідження внеску міжнародного впливу Бразилії у вирішення глобальних проблем, з'ясовано стабільність та актуальність у контексті головних трендів формування зовнішньої політики країни, що історично спираються на мирне співіснування, взаємодопомогу, а також курс до автономії та лідерства у регіоні. Активність програм захисту навколишнього середовища демонструє велику відповідальність, що бере на себе Бразилія стикаючись із серйозними викликами Амазонії. У контексті боротьби із

тероризмом, країна модернізує власну систему відповідно до міжнародних вимог. Також, Бразилія робить вагомий внесок у питання охорони здоров'я шляхом поширення передового досвіду боротьби з ВІЛ/СНІДом, резерву патентів на антивірусні препарати, формулювання глобальної політики проти паління, а також формулювання міжнародного порядку денного громадської охорони здоров'я;

6. З новим глобальним порядком, який з'явився протягом останніх кількох десятиліть, Бразилія стала важливим партнером у вирішенні основних питань міжнародного порядку денного. Оцінка міжнародного впливу Бразилії в сучасних геополітичних умовах, дає можливість виокремити Бразильську модель міжнародного впливу, що в 21 столітті підвищує рівень інтегрованості у різноманітні сфери та альянси, робить акцент на регіональному співробітництві та лідерстві, участь та заснування потужних регіональних організацій, що мають на меті підвищення економічної стабільності у регіоні, закріпленні статусу сильної автономної держави, регіонального лідера, досягнення співробітництва з якомога більшою кількістю регіонів світу, включаючи США та Китай у першу чергу, та роблячі акцент на співробітництво з країнами Африки та Європейського Союзу;

7. За результатами аналізу ядерної програми Бразилії зроблено висновок про значущість енергетичного питання, як важливого пункту порядку денного зовнішньої політики Бразилії через зростаючий попит, який створює національна економіка. Окрім сприяння постачанню енергії для промисловості, енергетична дипломатія відіграє відповідну стратегічну роль у географічному середовищі, розводячи історичне суперництво та створюючи основи регіонального інтеграційного проекту, однією з головних цілей якого є гарантування передбачуваного доступу до джерел дешевої енергії. Важливими аспектами енергетичної дипломатії Бразилії в останні десятиліття є просування інтересів бразильського капіталу в регіоні та забезпечення спільного використання природних ресурсів.

Аналіз модернізації збройних сил демонструє великі кроки Бразилії вперед у технологічному розвитку завдяки великому переліку новітніх впроваджень та плану дій у виготовленні та модернізації військової техніки, важливо зауважити наголос на оборонній політиці країни, що підтверджує раніше зазначений статус мирного актора міжнародних відносин;

8. За результатами дослідження регіонального лідерства та автономії як основних напрямків зовнішньої політики Бразилії виявлено, що протягом періоду існування незалежної республіки риси консенсусного, кооперативного, підприємницького, структурного та розподільного, а також інтелектуального та нормативного лідерства були очевидними в рамках МЕРКОСУР і УНАСУР, а також у посередництві криз, дипломатичній політиці, у проектуванні ідей та цінностей, які підтримували будівництво регіональних проектів та інтернаціоналізацію бразильського капіталу. У періоди внутрішньої нестабільності та зміни зовнішніх умов, політика Бразилії щодо регіону характеризувалася спадкоємністю, хоча й з меншою активністю;

9. Оцінка та аналіз дипломатичних ініціатив і культурної дипломатії дозволили визначити їх роль в просуванні інтересів Бразилії та удосконаленні її зовнішньої політики, де культурна дипломатія є цінним інструментом об'єднання людей і відіграє важливу роль, у тому числі в комерційному просуванні країни. Саме через культуру громадяни ідентифікують себе як бразильці, а також через культуру світ починає більше цікавитися країною. Бразилії вдалося побудувати імідж пошуку консенсусу, мирного вирішення суперечок і невтручання, завдяки блискучій діяльності дипломатії, так і через розвиток культурної політики навіть тому, що до середини 20-го століття в структурі державного управління не було органів з цією специфічною функцією, яка показала світові дружню країну, готову до діалогу з усіма.

Історичне позиціонування Бразилії, як «обдарованої країни», наділеної величними територіальними, земельними, людськими ресурсами на внутрішньому рівні самовизначення бразильського народу – традиційно лежить

в основі політики більшості урядовців та керує визначенням довгострокових цілей зовнішньополітичного курсу країни.

Отже, зовнішня політика Бразилії в ХХІ столітті керується двома загальними цілями: реалізацією національних інтересів і внеском в реформування міжнародного порядку. Остання ціль керує трендами формування зовнішньополітичного курсу країни багато десятиліть, та виокремлює значний внесок у врегулюванні конфліктів, стабільність у позиціюванні себе як країни-миротворця, що дотримується встановлених міжнародним порядком норм, слідування проектним цілям країн-лідерів та значний розвитку культурної, спортивної дипломатії. Комплексність та багатовекторність міжнародної співпраці Бразилії у різноманітних сферах діяльності дає змогу розглядати її зовнішню політику як інструмент посилення її міжнародного впливу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Daniel Ricardo Castelan. Rio de Janeiro. Resenha Inserção Internacional: A Formação dos Conceitos Brasileiros. Vol. 31. №1.janeiro/abril 2009. P. 189-197. URL: <https://www.scielo.br/j/cint/a/fRnkdHpRC9n9s89fQjdsC6p/?format=pdf> (Last accessed: 10.09.2024).
2. Cristina Soreanu Pecequilo. Brazilian foreign policy: from the combined to the unbalanced axis (2003/2021). Universidade Federal de São Paulo, São Paulo, SP, Brazil. Rev. Bras. Polít. Int., 64(1): e 011, 2021. URL: <https://www.scielo.br/j/rbpi/a/PksmBqv6mmZFkPDFxCgVDqm/?lang=en> (Last accessed: 10.09.2024).
3. Danese, Sérgio. Diplomacia presidencial : história e crítica. Brasília : FUNAG, 2017. 641 p. URL: <http://funag.gov.br/biblioteca/download/diplomacia-presidencial.pdf> (Last accessed: 10.09.2024).
4. Helio Caetano Farias, Leonardo Pace Alves. O declínio da influência internacional do brasil: de um país emergente para um estado voltado para dentro1 Austral: Revista Brasileira de Estratégia e Relações Internacionais. V. 9, n. 17, Jan./Jun. 2020. P. 15-40. URL: <https://www.labmundo.org/wp-content/uploads/2021/05/Artigo-2020-Helio-Caetano-Farias-Leonardo-Pace-Alves-BJSIR.pdf> (Last accessed: 20.09.2024).
5. Antônio Carlos Lessa. A diplomacia universalista do Brasil: a construção do sistema contemporâneo de relações bilaterais. Universidade de Brasília, Distrito Federal, Brazil. URL: <https://www.scielo.br/j/rbpi/a/vqhdRGf8hcHmcQHNYRDXRJH/> (Last accessed: 21.09.2024).
6. Austral : Revista Brasileira de Estratégia e Relações Internacionais. Brazilian Journal of Strategy & International Relations. Universidade Federal do Rio Grande do Sul. № 15. 2018. P. 195-212. URL: <http://eprints.lmu.edu.ng/2636/1/3733-719-PB.pdf> (Last accessed: 21.09.2024).
7. Cuadernos de Política Exterior Argentina (Nueva Época), 127, junio 2018. P. 5-24. URL:

https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://dianet.unirioja.es/descarga/articulo/6918864.pdf&ved=2ahUKEwjNkKe4hOSJAxWFRfEDHZ3DPcAQFnoECBQQAQ&usq=A0vVaw31nn9XcwI4Khh0yrv_QkFi (Last accessed: 20.10.2024).

8. Teoria das relações internacionais / Thales Castro. – Brasília: FUNAG, 2012. 580 p. URL: https://funag.gov.br/loja/download/931-Teoria_das_Relacoes_Internacionais.pdf (Last accessed: 20.10.2024).

9. Cadernos de Política Exterior / Instituto de Pesquisa de Relações Internacionais. V. 3, n. 6 (dez. 2017). Brasília. 2018. URL: <https://funag.gov.br/loja/download/CADERNOS-DO-IPRI-N-6.pdf> (Last accessed: 20.10.2024).

10. Sergio Caballero, Diego Crescentino. From the quest for autonomy to the dual break: structural and agential change in Brazil's foreign policy during the 21st century. Article. 2020. URL: <https://www.scielo.br/j/rbpi/a/MPz355YMjKjFF3McNqCMFyr/?format=pdf&lang=en> (Last accessed: 20.10.2024).

11. Presidência da República. Casa Civil. Subchefia para Assuntos Jurídicos. Art. 4º da Constituição Federal, de 1988 URL: https://www.planalto.gov.br/ccivil_03/constituicao/constituicao.htm (Last accessed: 20.10.2024).

12. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ Бразилії. URL: <http://www.mre.gov.br/> (дата звернення: 21.10.2024).

13. А. Гриценко. Зовнішньополітичні орієнтири нового президента Бразилії. Національний інститут стратегічних досліджень. Національний інститут стратегічних досліджень. 2023. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-01/zovnishpolitorientiri_pdf.pdf (дата звернення: 22.10.2024).

14. Тимків Т. Роль та значення Бразилії у форматі БРІКС. Міжнародні відносини і туризм: сучасність та ретроспектива. 2013. № 3. С. 122-125

- URL:https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/2332/1/Tymkiv_NZ_stud_Vyp-3_turyzm.pdf
(дата звернення: 26.10.2024).
15. Вакарчук К. В. Зовнішня політика Бразилії в період правління Д. Руссеф. *Актуальні проблеми політики*. 2014. Вип. 53.С. 142–149. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/ac4fedc1-43a9-4131-937c-859a9a23e1c2> (дата звернення: 26.10.2024).
16. Andreas E. Feldmann, Federico Merke, Oliver Stuenkel. Argentina, Brazil and Chile and democracy defence in Latin America: principled calculation. *International Affairs*, Volume 95, Issue 2, March 2019, Pages 447–467. URL: <https://academic.oup.com/ia/article-abstract/95/2/447/5366542?redirectedFrom=fulltext> (Last accessed: 26.10.2024).
17. Х. Ходанич. Сутність та функції міжнародних організацій у сучасних міжнародних відносинах. *Збірник наукових праць*. Випуск 1 (20), 2018. С. 253-263 URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/28436/1/Сутність_та_функції_міжнародних_організацій.pdf (дата звернення: 26.10.2024).
18. Дмитрієв А. Роль міжнародних організацій у світовому процесі глобалізації. *Публічне право*. 2013. № 1. С. 418–420. URL: https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe%3FID1DBN=LINK%26P21DBN=UJRN%26Z21ID=%26S21REF=10%26S21CNR=20%26S21STN=1%26S21FMT=ASP_meta%26C21COM=S%262_S21P03=FILA=%262_S21STR=pp_2013_1_60&ved=2ahUKEwiT17_vpYaKaxWTTaQEHZ1oL2UQFnoECBwQAQ&usg=AOvVaw2mjiE2orhqWiZ06TQ2jCoG (дата звернення: 27.10.2024).
19. Козак Ю.Г. Міжнародні організації. Київ: Центр навчальної літератури, 2007. 440 с.
20. Офіційний сайт Латиноамериканської асоціації інтеграції (ALADI). URL: <https://www.aladi.org/sitioaladi/> (дата звернення: 28.10.2024).

21. Звіт на офіційному сайті Міністерства Закордонних справ Бразилії. URL: <https://www.gov.br/mre/pt-br/brasaladi/assuntos/aladi-1/participacao-do-brasil> (дата звернення: 28.10.2024).
22. Entre a África e a América do Sul: dilemas e desafios do Brasil na cooperação Sul-Sul / Denise Vitale, Elsa Sousa Kraychete, organizadoras. Salvador: EDUFBA, 2021. 283 p. URL: <https://repositorio.ufba.br/bitstream/ri/36393/1/entre-africa-e-america-do-sul-REPO.pdf> (Last accessed: 28.10.2024).
23. Antônio Carlos Lessa. A diplomacia universalista do Brasil: a construção do sistema contemporâneo de relações bilaterais. Universidade de Brasília, Distrito Federal. Brazi. 2008 URL: <https://www.scielo.br/j/rbpi/a/vqhdRGf8hcHmcQHNYRDXRJH/> - ModalTutors (Last accessed: 28.10.2024).
24. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй. URL: <https://www.un.org/es/about-us/un-charter/full-text> (дата звернення: 28.10.2024).
25. Інформаційна сторінка щодо повноважень Ітамарі на сайті Міністерства закордонних справ Бразилії. URL: <https://www.gov.br/mre/pt-br/aceso-a-informacao/perguntas-frequentes/o-itamaraty-e-as-carreiras-do-servico-exterior> (дата звернення: 29.10.2024).
26. Офіційний сайт бразильської місії у ООН. URL: <https://www.un.int/brazil/> (дата звернення: 29.10.2024)
27. Ulisses Lisboa Perazzo Lannes. O Brasil e as Operações de Manutenção da Paz. Instituto de Estudos Avancados da Universidade de Sao Paulo. URL: <http://www.iea.usp.br/publicacoes/textos/lannesmanutencaodapaz.pdf> (Last accessed: 29.10.2024).
28. Fontoura, Paulo Roberto Campos Tarrisse da. O Brasil e as Operações de Manutenção da Paz das Nações Unidas. Brasília : FUNAG, 1999. 448 p. URL: http://funag.gov.br/loja/download/23-Brasil_e_as_Operacoes_de_Manutencao_da_Paz_das_Nacoes_Unidas_O.pdf (Last accessed: 29.10.2024).
29. Офіційний сайт бразильської місії в ООН. URL: <https://brasil.un.org/pt-br> (дата звернення: 29.10.2024).

30. Офіційна сторінка Південноатлантичної зони миру та співробітництва (ZPCAS/ZOPACAS) URL: https://www.abc.gov.br/zopacas/default_en.aspx (дата звернення: 29.10.2024).

31. Офіційна сторінка Міністерства навколишнього середовища та зміни клімату Бразилії (MMA). URL: <https://www.gov.br/mma/pt-br> (дата звернення: 30.10.2024).

32. Ministério da Ciência e Tecnologia. Coordenação-Geral de Mudanças Globais de Clima. Segunda Comunicação Nacional do Brasil à Convenção-Quadro das Nações Unidas sobre Mudança do Clima. Brasília. Ministério da Ciência e Tecnologia. 2010. 520 p. URL: https://www.gov.br/mcti/pt-br/acompanhe-o-mcti/sirene/publicacoes/comunicacoes-nacionais-do-brasil-a-unfccc/arquivos/2comunicacao/scn_portugues_volume-2-compactado.pdf (Last accessed: 30.10.2024).

33. Офіційний сайт Інституту досліджень навколишнього середовища Амазонки (IPAM): URL: <https://ipam.org.br/entenda/qual-e-a-contribuicao-do-brasil-nas-emissoes-de-gases-de-efeito-estufa-via-desmatamento/> (дата звернення: 30.10.2024).

34. Terrorismo internacional e a política externa brasileira após o 11 de setembro / Ciro Leal M. da Cunha. Brasília : Fundação Alexandre de Gusmão, 2009. 216 p. URL: http://funag.gov.br/loja/download/617-Terrorismo_Internacional_E_Politica_Externa_Brasileira_Apos_O_11_De_Setembro.pdf (Last accessed: 30.10.2024).

35. Офіційний сайт G20: Brasil 2024. URL: <https://www.g20.org/pt-br/sobre-o-g20/cupula-rio-2024> (дата звернення: 30.10.2024).

36. Desafios da Política externa Brasileira. Rio de Janeiro. URL: <https://www.cebri.org/media/documentos/arquivos/10desafiosdaPEB.pdf> (Last accessed: 01.11.2024).

37. Amado Luiz Cervo. O Brasil na Atual Ordem Mundial. V. 1, n. 2. Jul/Dez. 2012. P. 37-58. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://se>

er.ufrgs.br/austral/article/download/30514/20485&ved=2ahUKEwim7rC95YSKAxVhRaQEHZIHKrsQFnoECBoQAQ&usg=AOvVaw11VcU93-YPvRHlccD1saqW

(Last accessed: 01.11.2024).

38. Borges, Fábio (2011) “O papel do Brasil na integração Sul-americana nos governos de Fernando Henrique Cardoso (1995-2002) e Luiz Inácio «Lula» da Silva (2003-2010): um balanço comparativo”. Geopolítica(s). Revista de estudios sobre espacio y poder, vol. 2, núm. 2, 209-231. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://revistas.ucm.es/index.php/GEOP/article/download/36800/38044/49246&ved=2ahUKEwipiLC4i4SKAxV9TaQEHQA6CVgQFnoECBoQAQ&usg=AOvVaw0dts7VurFX-uwyZohAEIbW> (Last accessed: 01.11.2024).

39. Publicação Semanal. Balança Comercial Brasileira. Ministério do Desenvolvimento, Indústria, Comércio e Serviços. Secretaria de Comércio Exterior – SECEX. Coordenação Geral de Estatísticas 4a Semana Novembro de 2024. URL: <https://balanca.economia.gov.br/balanca/semanal/Nota.pdf> (Last accessed: 02.10.2024).

40. Loureiro, Vitor Gonçalves. A política externa brasileira e a liderança estratégica na América do Sul no século XXI. Vitor Gonçalves Loureiro. 2020. URL: https://bdex.eb.mil.br/jspui/bitstream/123456789/8831/1/MO_6348_-_LOUREIRO.pdf (Last accessed: 01.11.2024).

41. MARIANO, MP. A política externa brasileira e a integração regional: uma análise a partir do Mercosul. São Paulo: Editora UNESP, 2015, 268 p. URL: <https://static.scielo.org/scielobooks/2f3jk/pdf/mariano-9788568334638.pdf> (Last accessed: 01.11.2024).

42. Звіт з офіційного сайту Міністерства закордонних справ Бразилії. URL: <https://www.gov.br/mdic/pt-br/assuntos/noticias/2024/janeiro/comercio-exterior-brasileiro-bate-records-e-fecha-2023-com-saldo-de-us-98-8-bi> (дата звернення: 10.11.2024).

43. Monitor do Comércio Exterior Brasileiro. Informativo Completo Publicado em 06/11/2024. URL: <https://balanca.economia.gov.br/balanca/IPQ/xnota.html> (Last accessed: 10.11.2024).

44. Samantha Ferreira e Cunha. A distribuição geográfica do investimento direto brasileiro no exterior em 2006 está se deslocando das regiões vizinhas do mundo. *Revista de Economia Política*. Vol 30, No 3 (119). P. 491-510. URL: <https://www.scielo.br/j/rep/a/pkbyw44tmkZM9dspyBwFKHM/?format=pdf&lang=pt> (Last accessed: 10.11.2024).

45. Livro branco de defesa nacional brasil 2020. A execução do orçamento de defesa. URL: https://www.gov.br/defesa/pt-br/assuntos/copy_of_estado-e-defesa/livro_branco_congresso_nacional.pdf (Last accessed: 11.11.2024).

46. Juan Francisco Morales Giraldo. Brasil nuclear: dos interpretaciones opuestas sobre la orientación de su programa atómico. Instituto de Estudios Políticos Andinos (IEPA), Perú. URL: https://seguridadinternacional.es/resi/html/brasil-nuclear-dos-interpretaciones-opuestas-sobre-la-orientacion-de-su-programa-atomico/_ftnref2 (Last accessed: 05.11.2024).

47. Bompadre, Gerardo E. (2000), "Cooperation Nuclear Argentina-Brazil. Evolution and Perspectives", *International Relations*. Vol. 9, No. 18. P. 53-62. URL: <https://revistas.unlp.edu.ar/RRII-IRI/article/view/1687> (Last accessed: 10.11.2024).

48. Waisman Valentina. Argentina and Brazil: current perceptions and positions against the nuclear non-proliferation regime. *Revista Política Hoje*. 2010. Vol. 19, No. 2. P. 488-559. URL: https://seguridadinternacional.es/resi/html/brasil-nuclear-dos-interpretaciones-opuestas-sobre-la-orientacion-de-su-programa-atomico/_ftnref2 (Last accessed: 10.11.2024).

49. A Estratégia Nacional de Defesa (END). Ministerio da DEFESA. Projetos Estrategicos. URL: https://www.gov.br/defesa/pt-br/assuntos/industria-de-defesa/copy_of_cartilha_projetosestrategicos_pt_final_site.pdf (Last accessed: 11.11.2024).

50. Marcelo Mello Valença, Luiza Bizzo Affonso. O papel da cooperação humanitária na política externa brasileira como estratégia de soft power (2003-2016)

p. 207. URL: <http://eprints.lmu.edu.ng/2636/1/3733-719-PB.pdf> (Last accessed: 12.11.2024).

51. Tullo Vigevani. Haroldo Ramanzini Júnior. Autonomía, integración regional y política exterior brasileña: Mercosur y Unasur. 2014. URL: <https://www.scielo.br/j/dados/a/X5MthYt8gwNNxq9Bqmq4nQP/abstract/?lang=es> (Last accessed: 12.11.2024).

52. Vigevani T., Cepaluni G., Schmitter P.C. Brazilian Foreign Policy in Changing Times: The Quest for Autonomy from Sarney to Lula / T. Vigevani, G. Cepaluni, P.C. Schmitter. Maryland: Lexington Books, 2009. 190 p. URL: <https://periodicos.unb.br/index.php/MED/article/view/4234/3877> (Last accessed: 12.11.2024).

53. Reflexões sobre a atuação do Brasil na América do Sul no Século XXI: uma potência regional. Patrícia Nasser de Carvalho Fernanda Cristina Nanci Izidro Gonçalves. URL: https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/6918864.pdf&ved=2ahUKEwjNkKe4hOSJAxWFRfEDHZ3DPcAQFnoECBQQAQ&usq=A0vVaw31nn9XcwI4Khh0yrv_QkFi (Last accessed: 13.11.2024).

54. MERCOSUL. Sete países do Mercosul Ampliado apresentam experiências de acesso à terra no Brasil. Publicado em 10/05/2024. URL: <https://www.gov.br/incra/pt-br/assuntos/noticias/sete-paises-do-mercosul-ampliado-apresentam-experiencias-de-acesso-a-terra-no-brasil> (Last accessed: 13.11.2024).

55. Juliette Dumont, Anaïs Fléchet. “Pelo que é nosso!”: a diplomacia cultural brasileira no século XX Brazilian Cultural Diplomacy in the Twentieth Century. 2014. P. 203-221 URL: <https://www.scielo.br/j/rbh/a/M3Jh59hNnHsLfFZD3hxqskH/?format=pdf&lang=pt> (Last accessed: 14.11.2024).

56. Benoni Belli. Uma certa ideia de diplomacia. Resenha do livro de Rubens Ricupero "A diplomacia na construção do Brasil: 1750-2016" (Versal

Editores, 2017) Nº1. 2022. URL:<https://cebri.org/revista/br/artigo/17/uma-certa-ideia-de-diplomacia> (Last accessed: 15.11.2024).

57. Ribeiro, Edgard Telles. Diplomacia cultural: seu papel na política externa brasileira. Brasília: Fundação Alexandre de Gusmão, 2011. 128 p. URL: https://funag.gov.br/loja/download/824-Diplomacia_Cultural_-_Seu_papel_na_Politica_Externa_Brasileira_2011.pdf (Last accessed: 15.11.2024).

58. Diplomacia cultural: seu papel na política externa brasileira / Edgard Telles Ribeiro. Brasília: Fundação Alexandre de Gusmão, 2011. 128 p. URL: https://funag.gov.br/loja/download/824-Diplomacia_Cultural_-_Seu_papel_na_Politica_Externa_Brasileira_2011.pdf (Last accessed: 15.11.2024).

59. Bijos L. Arruda V. A diplomacia cultural como instrumento de política externa brasileira. p. 33-53 URL: https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://portalrevistas.ucb.br/index.php/rdl/article/view/2912/1824&ved=2ahUKewjUk-HL94SKAxVgU6QEHVCgM4IQFnoECBwQAQ&usg=AOvVaw1kR_IFwjQ8H0QRTdlq7CNX (Last accessed: 15.11.2024).

60. Desenvolvimento e tecnologia nos movimentos sociais: um estudo sobre a cultura digital e os pontos de cultura / Julio Cesar Pedroso. Rio Claro, 2013. URL: <https://repositorio.unesp.br/server/api/core/bitstreams/fffa384e-ee3a-4a81-b501-3127eceb8630/content> (Last accessed: 15.11.2024).

61. Schavelzon Salvador. The end of the South American progressive cycle, *New Society*. February. 2017. URL: <https://www.nuso.org/articulo/el-fin-de-ciclo-progresista-sudamericano/> (Last accessed: 16.11.2024).

62. Diego Pautasso Marco Cepik. Indo-Pacífico: entre a estratégia estadunidense e a resposta chinesa. PENSAMIENTO PROPIO 54. P 41-69. URL: <https://www.cries.org/wp-content/uploads/2022/02/007-Pautasso-y-Cepik-ok.pdf> (Last accessed: 22.11.2024).

63. Revista Dialogos: a cultura como dispositivo de inclusão 2010. V. 13. No 1. URL: <https://portalrevistas.ucb.br/index.php/rdl/issue/view/202> (Last accessed: 22.11.2024).

64. Офіційна сторінка Міністерства Культури Бразилії на сайті Міністерства Закордонних справ Бразилії. URL: <https://www.gov.br/cultura/pt-br/aceso-a-informacao/dados-abertos> (дата звернення: 23.11.2024)/

65. Brasil no futebol masculino nos Jogos Olímpicos: relembre o desempenho da seleção em cada edição. 2024. URL: <https://olympics.com/pt/> (Last accessed: 24.11.2024).

66. Diogo Ribeirto. O cotidiano na diplomacia do futebol. O que acontece além do campo. 2023. URL: <https://www.meer.com/pt/75228-o-quotidiano-na-diplomacia-do-futebol> (Last accessed: 24.11.2024).

67. Entraves internos, autobloqueios internacionais: um olhar sobre a diplomacia cultural do Brasil no período 2017-2022 / Bruno do Vale Novais. 2023. URL: <https://repositorio.ufba.br/handle/ri/39139> (Last accessed: 25.11.2024).

68. Morales Giraldo, Juan F. "The structural bases of international leadership in South America: analysis and measurement of the potential influence and its regional distribution". Work prepared for presentation at the 8° Latin American and Caribbean Conference of Social Sciences of the Latin American Council of Social Sciences (CLACSO). 2018. DOI: 10.13140/RG.2.2.15482.11202. URL: [file:///Brasil nuclear/ dos interpretaciones opuestas sobre la orientación de su programa atómico](file:///Brasil%20nuclear/dos%20interpretaciones%20opuestas%20sobre%20la%20orientaci3n%20de%20su%20programa%20at3mico) (Last accessed: 25.11.2024).